

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

5–9 класи

Програма
для загальноосвітніх навчальних закладів
з російською мовою навчання

Затверджено Міністерством освіти і науки України

Видавничий дім „Букрек”

2005

ББК 81.411.1
У45

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-6611 від 23.12.2004 р.)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Програму підготували:
Н. В. Бондаренко, О. М. Біляєв, Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко

Відповідальна за випуск **Ж. О. Кошкіна**

Бондаренко Н. В. та ін.
У45 Українська мова: Програма для 5–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою навчання / Н. В. Бондаренко, О. М. Біляєв, Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко. – Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2005. – 152 с.

ISBN 966-8500-76-8

ББК 81.411.1

ISBN 966-8500-76-8

© Міністерство освіти і науки України, 2005
© Н. В. Бондаренко, О. М. Біляєв,
Л. М. Паламар, В. Л. Кононенко, 2005
© Видавничий дім „Букрек”, 2005

Пояснювальна записка

Роль і місце української мови в структурі загальної середньої освіти визначаються особливостями мови як могутнього націє- і державотворчого фактора, вагомим чинником формування особистості громадянина України. Українській мові належить одне з чільних місць серед національних вартостей. Будучи рідною мовою однойменного етносу, українська мова водночас є своєрідним національним кодом, який об'єднує всіх громадян України, з населення гуртує народ. Вільне володіння державною мовою має неабияке значення для соціалізації громадян України різних національностей, стимулювання їх інтелектуального внеску в науковий потенціал, інтеграції в культуру українського народу, формування української наукової, мистецької, політичної та бізнесової еліти з числа представників різних етносів.

Державний статус української мови передбачає її пріоритетне використання в усіх сферах суспільного життя. Це зумовлює значущість вивчення української мови як шкільного предмета. Особливо гостро стоїть проблема опанування державної мови тими учнями, для яких рідна мова – інша і, зокрема, російська. Адже без знання державної мови сьогодні неможливо стати повноправним громадянином, патріотом України, її захисником, кваліфікованим спеціалістом в будь-якій галузі виробництва. Знання української мови має бути достатнім для того, щоб з її допомогою випускник школи якнайповніше реалізував свої життєві потреби, плани і наміри в умовах зростаючого попиту суспільства на мислячу, діяльну, творчу, національно свідому особистість.

На розв'язання саме цих завдань спрямована нова програма, укладена на основі Державного стандарту загальної середньої освіти з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Укладена відповідно до нових вимог програма, крім своєї традиційної функції, – бути основою для планування і здійснення навчально-виховного процесу, – детальніше окреслює очікувані результати навчання і тим самим визначає об'єктивні критерії для їх оцінки. Саме цим зумовлені структурні особливості програми. На відміну від традиційної, де зміст навчання, а також вимоги до знань і вмінь учнів мали вигляд суцільного тексту, нова програма має інший формат і складається з двох граф, де докладно вписано зміст навчання, деталізовано знання, що їх слід засвоїти, та вмінь, які необхідно сформувати в учнів під час вивчення конкретної теми курсу. Уміння градуюються за рівнями – від репродуктивних до конструктивних і творчих. Це дає змогу простежити весь процес формування умінь – від найпростіших до складних та вмінь найвищого рівня, які співвідносяться з відповідними рівнями, закладеними в Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів. Критерії – окремий документ, в якому докладно розписано вимоги до знань, умінь і навичок учнів з усіх аспектів володіння мовою, та методика їх оцінювання.

Створенню програми передували теоретичні дослідження усіх аспектів мовної освіти, їх широке обговорення педагогічною громадськістю, практична апробація провідних ідей запропонованої системи навчання.

Програма реалізує сучасні підходи до мовної освіти, закладені у двох концепціях – Концепції вивчення української мови в 5–12 класах загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою навчання (ж. "Українська мова і література в школі". – №5. – 2002) та Концепції підручника української мови для ЗНЗ з російською мовою навчання (ж. "Дивослово". – №4. – 2002), які передбачають глибокі кардинальні зміни усієї системи оволодіння мовою відповідно до іншої геополітичної та мовної ситуації, нових пріоритетів, критеріїв, ціннісних орієнтацій, перспектив суспільного розвитку. Головною при цьому стає життєва адекватність освіти, її орієнтація на задоволення потреб і культурних запитів особистості, пов'язаних із практичною діяльністю, духовним життям, комунікативними інтересами. Пропонована система заснована на синтезі кількох підходів – особистісного, діяльнісного, комунікативного, культурологічного, емоційно-сміслового.

Програма ґрунтується на таких основних принципах:

- 1) практичній спрямованості та комунікативній орієнтації навчання;
- 2) взаємозв'язку у вирішенні комунікативних, освітніх, розвивальних і виховних завдань;
- 3) взаємопов'язаному розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності;
- 4) відборі й організації навчального матеріалу відповідно до вимог мовознавства з урахуванням функціонального підходу, а також специфіки оволодіння українською мовою російськомовними учнями;
- 5) наступності між початковою й основною, основною та старшою ланками, а також між класами основної і старшої школи.

Мета вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з російською мовою навчання полягає у створенні оптимальних умов для становлення духовно багатого особистості, яка володіє уміньми й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися виражальними засобами української мови, її видами, типами, стилями, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, вміє формувати й

обстоювати власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших подій і явищ (у тому числі суспільних), давати їм адекватну оцінку, самонавчатись і самовдосконалюватись.

Оскільки оволодіння мовою – важлива складова соціально-культурної діяльності, мовна освіта повинна ставити за мету:

- а) навчити розуміння нової культури (міжкультурного взаєморозуміння);
- б) оволодіти міжкультурною комунікацією, тобто вмінням спілкуватися з носіями іншої культури.

Сформульована мета потребує розв'язання таких **завдань**:

- 1) вироблення стійкої потреби у вивченні української мови;
- 2) формування і розвиток умінь і навичок спілкування, вільного вираження думок і почуттів у різних сферах приватного і суспільного життя на основі засвоєння базових мовленнєвих знань, вироблення умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення і створення висловлювань; оволодіння культурою мовлення;
- 3) формування в учнів базових орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних умінь і навичок на основі засвоєння норм української літературної мови, її виражальних засобів;
- 4) вироблення умінь сприймати мову як мистецьке явище, що має естетичну цінність;
- 5) формування гуманістичного світогляду, духовного світу учнів, їхніх моральних і естетичних переконань, громадянських рис патріота України на основі засвоєння українських національних та загальнолюдських цінностей шляхом прилучення через мову до культурних надбань українського народу в контексті культури світової.

Відповідно до концептуальних засад, мети і завдань курсу у програмі визначено **зміст навчання української мови** для 5–12 класів, який **структуровано за чотирма взаємозв'язаними лініями – мовленнєвою, мовною, соціокультурною і діяльнісною (стратегічною)**.

Згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти України **мовленнєва** змістова лінія забезпечує вироблення і вдосконалення умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі); **мовна** – засвоєння учнями системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів людини та формування мовних умінь і навичок; **соціокультурна** – засвоєння українських та загальнолюдських культурних і духовних цінностей, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку; **діяльнісна** (стратегічна) – формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів, опанування стратегій, які визначають мовленнєву діяльність. Зазначені змістові лінії у комплексі формують **комунікативну компетенцію** особистості.

Основне призначення **мовленнєвої змістової лінії** полягає у визначенні змісту роботи щодо формування в учнів комунікативної компетенції, суть якої розкривається у формулюванні мети курсу. Комунікативний блок програми презентує функціональну систему мовлення, представлену мовленнєвою діяльністю в єдності чотирьох її складових – слухання, читання, говоріння і письма. Ця змістова лінія включає зміст навчальної мовленнєвої діяльності, куди входять відомості про мовлення та перелік основних видів робіт за кожним із видів мовленнєвої діяльності, а також навчальні досягнення учнів.

Принципово новим у програмі є те, що мовленнєва змістова лінія реалізується комплексно, інтегративно і передбачає взаємозв'язаний гармонійний розвиток умінь і навичок учнів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Заповнено "білі плями" у змісті мовленнєвого блоку традиційної системи навчання мови, де не було передбачено роботи з формування навичок аудіювання й читання, а також діалогічного мовлення. Цим самим ліквідовано розрив між вимогами Державного стандарту загальної середньої освіти України, Критеріїв оцінювання навчальних досягнень з української мови учнів 5–12 класів ЗНЗ з російською мовою навчання до володіння цими видами мовленнєвої діяльності і нерозробленим змістом навчання.

Відповідна система роботи з аудіювання, читання і розвитку діалогічного мовлення, а також вимоги до володіння цими важливими видами мовленнєвої діяльності знайшли відображення у новій програмі. Перелік необхідних знань і умінь диференційовано за чотирма видами мовленнєвої діяльності. Оскільки уміння і навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності формуються на кожному уроці, а не лише на спеціальних уроках розвитку мовлення, зміст і результати навчання аудіювання, читання, говоріння і письма подано окремими блоками, а не прив'язано до видів робіт (написання переказів, творів). Пильнішу увагу, ніж у традиційному навчанні мови, приділено вдосконаленню змісту, структури та мовного оформлення усних і письмових висловлювань учнів.

Мовна змістова лінія визначає особливості фонетичної, лексичної, словотворчої, граматичної та правописної систем української літературної мови. Вона включає актуальні питання функціонування української мови, теоретичні відомості про систему мови, її рівні й аспекти,

ключові поняття фонетики, лексикології, фразеології, будови слова і словотвору, морфології, синтаксису, орфографії і пунктуації.

Обсяг теоретичних відомостей наближається до курсу української мови як рідної. Об'єктивною підставою для цього є спільність предмета вивчення (українська мова), близькість мов, високий рівень загального розвитку і мовленнєвих здібностей російськомовних учнів. Ефективність такого підходу підтверджена узгодженням відповідних програм, багаторічною шкільною практикою, результатом чого є належний рівень володіння державною мовою російськомовними учнями. Матеріал мовного змістового блоку систематизується на лінійній основі з деякими відступами (вони зумовлені необхідністю посилення функціонального підходу), зберігаючи в основному структуру теоретичної частини курсу української мови як рідної.

Збільшення навчального часу дало змогу дещо розвантажити курс, більше уваги приділити мовленнєвому розвитку учнів, збалансувати засвоєння мовної теорії та формування практичних умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності.

Посилено увагу до стилістичних можливостей мовних одиниць різних рівнів. У кожному розділі лінгвістичного блоку програми курсивом виділено питання культури мовлення, де визначено зміст роботи над нормами української літературної мови, зокрема тими, які становлять труднощі для російськомовних учнів з огляду на вплив рідної мови. Мовна змістова лінія ґрунтується на вченні про мову як систему систем і передбачає відповідне пред'явлення теоретичного матеріалу, що сприяє оптимізації його засвоєння (факти, викладені в системі, запам'ятовуються краще, ніж набір розрізнених фактів). Комунікативна орієнтація навчання, в свою чергу, зумовлює необхідність поєднання різнорівневих та різноаспектних мовних явищ, оскільки у мовленні вони функціонують комплексно, в тісному взаємозв'язку.

Закладений у згаданих вище концепціях і реалізований у програмі новаторський підхід до вивчення мовної теорії полягає в її засвоєнні на основі зв'язних текстів різної тематики, насичених виучуваними мовними явищами. Безперечні переваги такої системи в тому, що мовні одиниці подаються не абстраговано, ізольовано, як це було досі, а в їх природному мовному оточенні, безпосередньому функціонуванні у мовленні. Текст слугує відправним мотиваційним моментом для аналітичної роботи над знаходженням виучуваних мовних одиниць і явищ, з'ясуванням їх взаємозв'язків з іншими елементами мовної системи, спостереження над функціонуванням у мовленні та подальшої конструктивної і творчої роботи з відпрацювання відповідних мовних і мовленнєвих умінь і навичок. Система комплексних завдань на основі тексту дає змогу побіжно повторювати вивчений раніше теоретичний матеріал і вдосконалювати набуті на попередніх уроках практичні уміння й навички.

Програма старших (10–11) класів передбачає ще інтенсивнішу роботу з піднесення культури мовлення учнів, що дасть змогу вдосконалити уміння вільно оперувати мовними знаннями, зробити їхнє мовлення більш унормованим, точним, багатим, виразним, стилістично диференційованим.

Впровадження курсу “Основи публічного мовлення” в 12-му класі має на меті відродити кращі традиції навчання красномовства – ефективної мовленнєвої комунікації. Сьогоднішній інтерес до питань публічного мовлення викликаний насамперед соціальним замовленням суспільства на особистість, здатну до ефективної комунікації незалежно від її соціального статусу в умовах пріоритету сили переконання над владою наказу. Програма курсу “Основи публічного мовлення” включає питання побудови і мовного оформлення висловлювань різних стилів, типів і жанрів, специфіки публічного мовлення.

Програмою передбачено, що впродовж усього періоду навчання в полі зору вчителя перебуватимуть факти і явища української мови, які мають істотні або несуттєві розбіжності з аналогами в рідній, а також специфічні, властиві лише виучуваній мові, питання культури мовлення, пов'язані з впливом російської мови. Опора на рідну мову учнів при вивченні української здійснюватиметься через словникову (в тому числі термінологічну) роботу, відповідне формулювання запитань і завдань, систему спеціальних вправ на спостереження, порівняння, переклад тощо.

У програмі вказано на необхідність здійснення **міжпредметних зв'язків**, найприроднішими з яких є зв'язки курсу мови з літературою та образотворчим мистецтвом. Опора на вже відомі учням поняття дасть змогу уникнути дублювання, глибше усвідомити виучуваний матеріал.

Соціокультурна змістова лінія втілює один з основних концептуальних підходів до мовної освіти. Вона стосується соціокультурних умов користування мовою і пов'язана зі знаннями та вміннями, необхідними для реалізації соціального аспекту використання мови. Ця змістова лінія ґрунтується на суспільній та культурноносній функціях мови, відображує взаємозалежний зв'язок: людина – суспільство – мова – культура і полягає у вивченні мови в контексті приватного і

суспільного життя, представленої нею та відображеної у ній культури, системи цінностей, взаємозв'язків із культурними надбаннями народів світу.

Культурологічний блок програми включає відомості, які розкривають феномен людини, людства, України й українства в їх самотності і всепланетарності водночас (основні світоглядні ідеї, ідеали, морально-етичні уявлення, естетичні уподобання, особливості менталітету різних етносів і зокрема українців, матеріали, пов'язані з історією, географією, екологією, матеріальною і духовною культурою тощо). Основні національні культурні й суспільні цінності, які сьогодні набувають універсального, загальнолюдського характеру, закладають інтеграційну основу навчання, виховання і розвитку учнів засобами української мови.

Соціокультурна лінія повністю відповідає вимогам Державного стандарту і реалізується у відповідному розділі програми, де її зміст представлено у вигляді проблематики, що знайде відображення у змістовому екстралінгвістичному наповненні підручника, як це показано на прикладі 5 класу. З огляду на зазначену в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти складність шкалування аспектів соціокультурної компетенції в програмі подано лише уміння, пов'язані з деякими соціальними стосунками і правилами ввічливості.

Соціокультурна лінія, яка регламентує тематико-змістову основу розвитку і вдосконалення мовлення учнів (зміст), тісно пов'язана з мовною, яка визначає його формальний бік – мову (форму). Синтез цих змістових ліній здійснюється на основі тексту, який становить єдність змісту і форми. Під час роботи над текстом інтегровано реалізуються також освітні завдання мовленнєвої та стратегічної змістових ліній.

Діяльнісна змістова лінія становить багатомірну систему найважливіших інтелектуальних умінь і навичок, необхідних для формування загальної культури учнів, їх готовності до пізнавальної і творчої діяльності та саморозвитку. Становлення цих умінь, які є невід'ємною складовою формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок, відбувається переважно на уроках рідної мови. У зв'язку з тим, що система формування загальнонавчальних умінь і навичок докладно розроблена у програмах з російської мови як рідної, їх перелік подано в узагальненому вигляді в кінці кожного класу.

Вивчення кожної теми, яка становить органічну єдність мовної теми та вираженого в тексті екстралінгвістичного змісту, відбувається в кілька етапів:

- 1) мотивація до вивчення матеріалу;
- 2) сприймання на слух (аудіювання), читання тексту, робота над його змістом, у процесі якої відбувається природне (а не привнесене ззовні) формування ціннісних орієнтацій та особистісних якостей учнів;
- 3) виокремлення й дослідження мовної форми, за допомогою якої виражено екстралінгвістичний зміст, в аспекті виучуваної мовної теми;
- 4) опрацювання мовної теорії, виведеної на основі спостережень над мовним матеріалом, формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок;
- 5) підбиття підсумків уроку, домашнє завдання з коментарем учителя щодо його виконання.

У програмі подано орієнтовний розподіл навчального часу. Учителеві надається право у разі потреби вносити до нього необхідні корективи (скорочення кількості спеціальних уроків розвитку мовлення при цьому небажане). Резервний час учитель використовує на свій розсуд.

5 клас

(105 год., 3 год. на тиждень; резервний час – 3 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ¹

(31 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення</p> <p>Загальне уявлення про спілкування і мовлення; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо); адресат мовлення; монологічне і діалогічне мовлення, усне і писемне мовлення; основні правила спілкування (практично).</p> <p>Тема й основна думка висловлювання. Ознайомлення з вимогами до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність).</p> <p>Текст, його ознаки: наявність теми й основної думки, двох і більше речень, зв'язність (усі речення пов'язані за змістом), завершеність (має початок і кінець). Поділ тексту на абзаци; план готового тексту (простий). Ознайомлення з мовними засобами зв'язку речень у тексті (сполучники, займенники, прислівники, синоніми, спільнокореневі слова, повтори). Помилки у змісті (практично).</p> <p>Загальне уявлення про стилі мовлення (розмовний, науковий, художній), сфери вживання кожного з них. Стилістична помилка (практично).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">розрізняє мову і мовлення, види мовленнєвої діяльності, види і форми мовлення; обґрунтовує їх специфіку;орієнтується в умовах спілкування, співвідносить своє мовлення (вибір мовних засобів) з умовами спілкування;узгоджує свою мовленнєву поведінку з ситуацією і правилами спілкування;дотримується основних вимог до мовлення; <ul style="list-style-type: none">визначає змістові і формальні ознаки тексту;аналізує текст: визначає його тему й основну думку; з'ясовує, чи підпорядковується послідовність речень темі й основній думці висловлювання; встановлює, чи є група речень текстом; визначає, що відображає заголовок – тему чи основну думку; добирає заголовок до тексту; проводить спостереження над комунікативною наступністю речень; ділить текст на смислові частини; складає простий план; визначає смислові та мовні засоби зв'язку між частинами тексту та реченнями в тексті; узагальнює ознаки тексту;знаходить недоліки в тексті і виправляє їх;учиться вдосконалювати текст із погляду його змісту;створює тексти відповідно до визначених вимог; <ul style="list-style-type: none">розрізняє вивчені стилі мовлення, характеризує кожен із стилів;знаходить у тексті мовні засоби, характерні для певного стилю;розпізнає стилістичну помилку серед інших відомих видів помилок (не-складні випадки); виправляє стилістичні помилки у своєму і чужому текстах;використовує знання про стилі мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань;

¹ Матеріал цієї змістової лінії вивчається упродовж року як на спеціальних уроках розвитку зв'язного мовлення, так і на інших уроках мови.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Типи мовлення: розповідь, опис, роздум (практично). Особливості побудови розповіді на основі власного досвіду, опису окремих предметів і тварин, елементарного роздуму (повторення, поглиблення знань і вдосконалення умінь).</p> <p style="text-align: center;">Аудіювання (слухання – розуміння)</p> <p>Аудіювання розповідей, пояснень учителя (чи іншої особи), відповідей учнів; нескладних текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення (переважно з опорою на текст); мовлення співрозмовника за запланованою соціокультурною тематикою; радіо- і телепередач, аудіозапису.</p> <p>Усунення мовних труднощів аудіотексту (контроль розуміння складніших речень, з'ясування значень незнайомих слів і виразів).</p> <p>Вибіркове аудіювання окремих фрагментів (речень) тексту.</p> <p>З'ясування фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, основної думки аудіотексту.</p> <p>Визначення тематичної належності прослуханого тексту.</p> <p>Добір заголовка до аудіотексту.</p> <p>Поділ аудіотексту на смислові частини (розташування пунктів плану відповідно до логіки прослуханого тексту).</p> <p>Створення в уяві зорових образів, сприймання емоційно-оцінної інформації та образної мови художнього (науково-популярного) тексту.</p> <p>Контроль розуміння фактичного змісту прослуханого тексту (вибір правильного варіанта відповіді на запитання з кількох даних).</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Формування читацького інтересу і потреби читати книжки.</p> <p>Читання вголос і мовчки з використанням вивчального та ознайомлювального видів читання.</p> <p>З'ясування значень незнайомих слів з допомогою вчителя, за словотвірними елементами, за словником, за контекстом; знаходження в тексті тлумачення окремих слів.</p> <p>Розширення словникового запасу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розрізняє за істотними ознаками вивчені типи мовлення, виділяє їх у тексті; • використовує знання про типи мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань; • концентрує увагу під час слухання; уважно слухає і розуміє основний зміст чіткого нормативного мовлення (із дотриманням усіх вимог щодо артикуляції, інтонування, темпу, тембру; усуненням перешкод, які заважають адекватному сприйманню) переважно з опорою на текст на знайому, відповідну віковій тематику; • самостійно чи з допомогою вчителя з'ясовує значення незнайомих слів; • складає первинне уявлення про зміст почутого; розуміє фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, основну думку аудіотексту, дає оцінку прослуханому; • розуміє основний зміст українськомовних дитячих (підліткових) радіо- і телепередач, аудіозаписів; • створює в уяві зорові образи, сприймає емоційно-оцінну інформацію та образну мову художнього (науково-популярного) тексту; • помічає і виправляє орфоепічні помилки в чужому і власному мовленні; • дотримується правил гігієни читання; • виразно читає тексти різних стилів (розмовного, наукового, художнього), типів, жанрів мовлення (у межах вивченого матеріалу), з достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм; прогресує в техніці читання; • вдосконалює читання вголос і мовчки; практично опановує вивчальний та ознайомлювальний види читання; • визначає стиль тексту, знаходить у ньому вивчені

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Користування словниками різних видів. Визначення теми й основної думки тексту. З'ясування фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків у тексті. Відповіді на запитання за змістом тексту. Виділення смислових опор (ключових слів, речень) у тексті. Поділ тексту на смислові частини. Встановлення смислового зв'язку між окремими фактами тексту (перегрупування пунктів плану відповідно до змісту прочитаного тексту). Складання простого плану. Перефразування прочитаних речень. Еквівалентна заміна (об'єднання двох речень в одне). Прогнозування змісту на основі заголовка, прочитаного фрагмента тексту; інтерпретація тексту (характеристика дійових осіб); оцінка прочитаного (яка інформація видалась найцікавішою?). Сприймання емоційного забарвлення та образної мови художнього (науково-популярного) тексту, розвиток образної уяви. Докладний переказ прочитаного за планом. Контроль розуміння фактичного змісту тексту (вибір правильної відповіді з кількох даних). Розвиток характеристик, які стосуються техніки читання: правильна вимова надрукованого (написаного) на основі умінь співвідносити букву і звук; знання і правильне застосування правил читання; формування умінь прогнозувати розгортання мовного матеріалу, членувати речення на синтагми, інтонаційно оформляти речення і синтагми, відрізки тексту. Відпрацювання техніки читання тексту вголос.</p>	<p>типи мовлення; • помічає в тексті незнайомі слова, вирази і з'ясовує їх значення самостійно і з допомогою вчителя; користується словниками різних видів; систематично поповнює словниковий запас; • розуміє (і в разі потреби запам'ятовує) фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, основну думку тексту; • складає простий план прочитаного; • вчиться прогнозувати зміст, характеризувати дійових осіб, давати оцінку прочитаному; • сприймає емоційне забарвлення та образну мову художнього (науково-популярного) тексту; • уявляє в образах прочитане; • докладно переказує прочитане за планом;</p>
<p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Розігрування готового діалогу з опорою на текст. Відновлення пропущених реплік діалогу. Відновлення деформованого діалогу зі зміщеними репліками. Самостійне розширення реплік діалогу. Складання діалогу за опорними словами, за поданим початком. Складання діалогу відповідно до</p>	<ul style="list-style-type: none"> • відтворює готовий діалог; складає діалог за зразком; веде діалог у зв'язку з прочитаним, за картиною; • складає діалог певного обсягу відповідно до

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з життєвим досвідом учнів; варіювання та розігрування діалогів.</p> <p>Відповіді на запитання за змістом тексту.</p> <p>Формулювання основної думки тексту.</p> <p>Коментування змісту прислів'їв.</p> <p>Наведення власних доказів на підтвердження даної тези.</p> <p>Оцінка вчинків дійових осіб, товаришів, однокласників.</p> <p>Докладний переказ текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення з елементами опису (предметів, тварин) і роздуму.</p> <p>Створення монологічного висловлювання – розповіді (в тому числі про якусь подію, випадок), опису, роздуму за поданим планом (і без нього), опорними словами, словосполученнями, за картиною.</p> <p>Усна розповідь на основі власного досвіду.</p> <p>Усний опис окремих предметів, тварин.</p> <p>Усний роздум на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Написання переказів (за простим планом).</p> <p>Докладні перекази невеликих художніх текстів розповідного характеру з елементами опису (предметів, тварин) і роздуму.</p> <p>Написання творів (за готовим планом і без нього).</p> <p>Твір-розповідь на основі власного досвіду.</p> <p>Твір-оповідання про випадок із життя.</p> <p>Твір-опис окремих предметів, тварин (у т. ч. за картиною).</p> <p>Твір-роздум на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів.</p>	<p>запропонованої ситуації спілкування; досягає комунікативної мети, дотримується теми, використовує репліки для стимулювання, підтримання діалогу; реагує на репліки співрозмовника в нескладних ситуаціях спілкування: висловлює прохання, запрошення, спонукання до дії, повідомляє чи запитує інформацію, підтверджує достовірність інформації; висловлює згоду (незгоду), мотивовану відмову, перепитує, уточнює тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримується мовленнєвого етикету, основних правил спілкування (бути ввічливим, привітним і доброзичливим), уважно, не перебиваючи, слухає співрозмовника, говорить про те, що цікаво адресатові мовлення; не розмовляє без потреби голосно; • відповідає на запитання за змістом тексту; • докладно переказує зміст прочитаного тексту за планом; • складає підготовлені усні висловлювання з урахуванням умов спілкування, мети й адресата мовлення; підпорядковує висловлювання темі й основній думці; користується вивченими типами мовлення; вибирає відповідно до умов спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній); • дотримується норм української літературної мови; <ul style="list-style-type: none"> • практично користується графічною системою та орфографією української мови; • складає простий план; • відтворює текст з урахуванням виду переказу, враховує комунікативне завдання, розкриває тему й основну думку; доречно вживає мовні засоби, дотримується стилістичної єдності тексту; • вчиться удосконалювати написане; користуватися словниками; • складає твори вказаних видів; будує їх з урахуванням особливостей кожного; користується вивченими типами мовлення; вибирає відповідно до умов спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній); підпорядковує висловлювання темі й основній думці; використовує вивчені мовні засоби зв'язку речень

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Лист. Адреса.</p> <p>Переклад Переклад з російської мови на українську слів, словосполучень, речень, невеликих за обсягом нескладних у лексичному і стилістичному відношенні текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення, в т. ч. текстів розповідного характеру з елементами опису (окремих предметів, тварин) і роздуму.</p>	<p>у тексті; під час написання твору за картиною використовує знання з інших предметів (зокрема образотворчого мистецтва);</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові та мовному оформленні власних висловлювань, спираючись на засвоєні знання; • вдосконалює зміст, структуру і мовне оформлення власного і чужого тексту (відповідно до вивченого матеріалу); • пише приватні листи з урахуванням комунікативного завдання з описом подій, вражень і почуттів, доречно використовуючи вивчені мовні засоби; • вдосконалює написане; • правильно надписує конверт; • перекладає з російської мови на українську окремі слова, словосполучення, речення і невеликі тексти, користуючись вивченим мовним матеріалом і перекладними словниками.
<p style="text-align: center;">Міжпредметні зв'язки</p> <p>Художній твір і його частини; тема та ідейний зміст художнього твору; розповідь і опис предметів, людини, тварин у вивчених творах; роздуми про вчинки героїв (література); усний опис змісту і художніх засобів у творах живопису, що зображують предмети, тварин; усна розповідь за змістом жанрової картини про дітей; спостереження за окремими предметами під час малювання з натури (образотворче мистецтво).</p>	

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
<p style="text-align: center;">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Значення мови в нашому житті. Місце і роль української мови в Українській державі.</p> <p style="text-align: center;">ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ (5 год.)</p> <p>Частини мови, основні способи їх розпізнавання; правопис.</p> <p>Іменник. Прикметник. Дієслово. Займенник. Особові займенники. Прислівник. Прийменник. Написання окремо прийменників з іншими частинами мови. Сполучник. Уживання сполучників <i>і, та, а, але</i> для зв'язку слів у реченні. Кома перед сполучниками <i>а, але</i>.</p> <p style="text-align: center;">ВІДОМОСТІ З СИНТАКСИСУ І ПУНКТУАЦІЇ (11 год.)</p> <p>Словосполучення. Головне і залежне слово в словосполученні.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Практичне засвоєння словосполучень, в яких допускаються помилки у формі залежного слова (зокрема словосполучень, що різняться в українській і російській мовах). Синоніміка словосполучень різної будови.</i> • <i>Граматична помилка та її умовне позначення (практично).</i> <p>Речення, його граматична основа. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Окличні речення. Розділові знаки в кінці речень (повторення).</p> <p>Пунктуаційна помилка та її умовне позначення (практично).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Інтонування розповідних, питальних,</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує роль української мови в житті держави та необхідність володіння нею кожним громадянином України; • розпізнає вивчені частини мови (за загальним значенням, питаннями, відомими граматичними ознаками); • класифікує вивчені частини мови, складає з ними словосполучення і речення; • знаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил; правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки у своєму і чужому текстах; користується орфографічним словником; • правильно й доречно використовує вивчені частини мови в усному і писемному мовленні; • виділяє словосполучення в реченні; знаходить у словосполученні головне і залежне слова; визначає засоби граматичного зв'язку в словосполученні; наводить приклади; • складає словосполучення за заданими схемами; робить синтаксичний розбір словосполучень; • добирає різні за будовою словосполучення для вираження того самого смислу; • складає зі словосполучень речення; • знаходить і виправляє граматичні помилки на вивчені правила в своєму і чужому мовленні (в тому числі помилки у формі залежного слова в словосполученнях, що різняться в українській та російській мовах); • користується словником; • правильно і доречно вживає у мовленні засвоєні словосполучення (у тому числі синонімічні); • розрізняє прості і складні речення, види речень за метою висловлювання, окличні речення; наводить приклади; правильно інтонує розповідні, питальні, спонукальні, а також окличні речення; • виділяє в простому реченні граматичну основу; • знаходить вивчені пунктограми й обґрунтовує їх за допомогою правил; • будує прості речення вивчених видів (у тому числі питальні речення із часткою чи); • складає прості речення різних видів для вираження того самого змісту; • правильно ставить розділові знаки в кінці простих

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>спонукальних, а також окличних речень. Побудова питальних речень із часткою чи. Використання розповідних, питальних, спонукальних та окличних речень у вивчених стилях мовлення. Синоніміка простих речень різних видів.</p> <p>Порядок слів у реченні. Логічний наголос.</p> <p>Головні члени речення: підмет і присудок. Тире між підметом і присудком, вираженими іменником у називному відмінку.</p>	<p>речень, різних за метою висловлювання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила, а також граматичні помилки у питальних реченнях із часткою чи; • правильно і доречно використовує у мовленні прості речення, різні за метою висловлювання; • обґрунтовує порядок слів у реченні з урахуванням основних позицій головних і другорядних членів; • визначає слово, на яке падає логічний наголос, і логічно правильно наголошує слова в реченні; • будує речення з урахуванням знань про порядок слів і логічний наголос; • виділяє за допомогою логічного наголосу і порядку слів найважливіше слово в реченні; • змінює порядок слів відповідно до нового змісту речень; дотримується правильного порядку слів як одного із засобів організації речення і висловлювання; • використовує логічний наголос як засіб вираження смислу, увиразнення основної думки висловлювання; <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє головні й другорядні члени, знаходить їх у реченні, визначає, якими частинами мови вони виражені (у межах вивчених частин мови); наводить приклади; • інтонаційно правильно відтворює речення з пропущеною зв'язкою; • знаходить вивчену пунктограму і пояснює її за допомогою правила; • будує речення за заданими схемами; • оформляє пунктограмою інтонацію простих речень, в яких підмет і присудок виражені іменником у називному відмінку; знаходить і виправляє в своєму і чужому текстах граматичні та пунктуаційні помилки, пов'язані з порушенням узгодження головних членів речення і пропуском тире між підметом і присудком; • правильно вживає у мовленні речення, узгоджуючи підмет і присудок; <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє поширені й непоширені речення; • знаходить у реченні додаток, означення, обставину, визначає, якими частинами мови вони виражені (у межах вивчених частин мови), до яких слів відносяться; • розмежовує підмет і додаток; • поширює речення другорядними членами; • конструює речення за заданою схемою; • будує і правильно вживає у мовленні поширені речення; • редагує текст, увиразнюючи його шляхом поширення другорядними членами; <ul style="list-style-type: none"> • знаходить у реченні однорідні члени (крім означень), узагальнювальні слова при них;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.</p> <p>Речення з однорідними членами (без сполучників і зі сполучниками а, але, одиничним і). Кома між однорідними членами. Узагальнювальне слово перед однорідними членами. Двокрапка після узагальнювального слова.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дотримання правильної інтонації у реченнях з однорідними членами.</i> <p>Речення із звертанням. Розділові знаки при звертанні (повторення). Ознайомлення з найуживанішими вставними словами (практично). Виділення вставних слів на письмі комами.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дотримання правильної інтонації в реченнях із звертаннями і вставними словами. Використання звертань і вставних слів для передачі ставлення до адресата. Використання звертань і вставних слів у розмовному і художньому стилях мовлення.</i> <p>Складні речення з без-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • інтонаційно правильно відтворює речення з однорідними членами та узагальнювальними словами при них; обґрунтовує постановку розділових знаків за допомогою вивчених правил; • поширює речення однорідними членами та узагальнювальними словами; правильно будує речення з однорідними членами з урахуванням родо-видових відношень між ними; • знаходить і виправляє помилки на вивчені правила в своєму і чужому текстах; • правильно вживає речення з однорідними членами та узагальнювальними словами при них; редагує текст, усуваючи невиправдані повтори речень з однорідними членами; • знаходить у реченні звертання і вставні слова; наводить приклади; інтонаційно правильно відтворює речення із звертаннями і вставними словами; • будує речення із звертаннями і вставними словами з урахуванням ставлення до адресата мовлення; • оформляє пунктограмами інтонаційні особливості речень із звертаннями і вставними словами; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; • дотримується правильної інтонації в реченнях із звертаннями і вставними словами; використовує у мовленні звертання і вставні слова як засіб характеристики мовця і передачі ставлення до адресата; використовує вставні слова як засіб зв'язку речень у тексті; • розрізняє просте і складне речення; визначає межі компонентів складного речення; інтонаційно правильно відтворює складні речення; • знаходить вивчені пунктограми і пояснює їх за допомогою правил; • перебудовує прості речення у складні; будує складні речення різних видів для вираження того самого змісту (в межах вивченого матеріалу); • правильно ставить розділові знаки між частинами складного речення; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; • робить синтаксичний розбір речень (нескладні випадки); • правильно вживає у мовленні складні речення; використовує різні складні речення вивчених видів, а також складні і прості речення для вираження однакового змісту; • знаходить у реченні слова автора і пряму мову; обґрунтовує розстановку розділових знаків; наводить приклади; інтонаційно правильно відтворює речення з прямою мовою;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>сполучниковим і сполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення, з'єднаними безсполучниковим зв'язком, а також перед <i>і, й, та, а, але, щоб, тому що, коли, який</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дотримання інтонації складних речень. Синоніміка складних речень, складних і простих речень.</i> <p>Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові після слів автора і перед словами автора.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дотримання правильної інтонації у реченнях з прямою мовою. Синоніміка речень із прямою і непрямою мовою.</i> <p>Діалог. Розділові знаки при діалозі.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дотримання правильної інтонації в діалогах.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • поширює речення прямою мовою і словами автора; замінює пряму мову непрямою (у нескладних випадках); • оформляє пунктограмами інтонаційні особливості речень із прямою мовою; знаходить і виправляє помилки у побудові речень з прямою мовою, а також пунктуаційні помилки на вивчені правила; • правильно вживає у мовленні речення з прямою мовою; • виділяє в діалозі репліки і слова автора; • інтонаційно правильно відтворює діалог; • поширює діалог; складає простий діалог з опорою на зразок; • пунктуаційно правильно оформляє діалог; • дотримується основних правил спілкування та правильної інтонації під час ведення діалогу; вживає ввічливі форми звертання, привітання, подяки, вибачення тощо.
<p>Міжпредметні зв'язки Звертання, вставні слова, діалоги в художніх творах (література).</p>	
<p>ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ. ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ (23 год.)</p> <p>Звуки мовлення. Голосні й приголосні звуки.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє звуки і букви; звуки голосні й приголосні; наводить приклади; • визначає звукове значення букв у слові, кількість звуків і букв; робить звуковий запис слів; • помічає і виправляє орфоепічні помилки у своєму мовленні й мовленні однокласників; • вимовляє слова відповідно до норм української літературної мови, правильно відтворює друкований (написаний) текст під час читання; правильно передає на письмі усне мовлення;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Приголосні тверді і м'які; позначення м'якості приголосних на письмі буквами ь, і, є, ю, я. Правила вживання м'якого знака. Орфоепічна помилка (практично). Ознайомлення з орфоепічним словником.</p> <p>Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв ї, я, ю, є. Орфограма (практично), її умовне позначення. Ознайомлення з орфографічним словником.</p> <p>Сполучення йо,ьо.</p> <p>Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> розрізняє тверді і м'які приголосні, правильно вимовляє їх; розпізнає орфограми й обґрунтовує їх за допомогою правил; пояснює невживання м'якого знака у словах, де він не ставиться, наводить приклади; використовує букви ь, і, є, ю, я для позначення м'якості приголосних на письмі; робить звуковий запис слів із твердими і м'якими приголосними; користується орфоепічним словником; помічає і виправляє у своєму мовленні й мовленні однокласників орфоепічні помилки, пов'язані з неправильною вимовою твердих і м'яких приголосних; дотримується правильної вимови твердих і м'яких приголосних в усному мовленні і під час читання; правильно відтворює на письмі тверді і м'які приголосні; читає напам'ять алфавіт; співвідносить назви букв і вимову звуків, які вони позначають; визначає звукове значення букв у слові; розміщує слова за алфавітом; складає алфавітні списки людей; записує книжки в алфавітному порядку; вільно користується алфавітом, зокрема в роботі зі словником, у бібліотеці; правильно відтворює текст під час читання; відтворює на письмі усне мовлення (в межах вивченого матеріалу); правильно вимовляє, читає і записує з голосу слова з буквосполученнями йо,ьо (в межах вивченого матеріалу); розпізнає орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; помічає і виправляє орфоепічні помилки в своєму мовленні і мовленні однокласників; користується орфографічним та орфоепічним словниками; правильно вживає у мовленні слова з буквосполученнями йо,ьо; правильно вимовляє слова з апострофом; розпізнає орфограми й обґрунтовує їх за допомогою правил; пояснює невживання апострофа; розрізняє орфограми "Буквосполучення йо,ьо" та "Апостроф"; помічає і виправляє в своєму і чужому мовленні орфоепічні помилки, пов'язані з неправильною вимовою слів з апострофом; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфоепічним та орфографічним словниками; правильно вживає у мовленні слова з апострофом;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Вимова приголосних звуків і позначення їх на письмі. Уподібнення приголосних.</p> <p>Подвоєні букви на позначення збігу однакових приголосних звуків.</p> <p>Склад. Основні правила переносу частин слова. Наголос. Ознайомлення із словником наголосів.</p> <ul style="list-style-type: none"> Правильне наголошування широковживаних слів, зокрема тих, що відрізняються місцем наголосу від аналогічних слів російської мови. 	<ul style="list-style-type: none"> правильно вимовляє і позначає на письмі приголосні звуки української мови (в тому числі тверді, м'які, дзвінкі, глухі, шиплячі); помічає і виправляє орфоепічні помилки, пов'язані з вимовою приголосних звуків, у своєму мовленні й мовленні однокласників; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним та орфоепічним словниками; дотримується правильної вимови приголосних звуків; правильно вимовляє звуки у словах із подвоєнням букв унаслідок збігу; розпізнає орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; утворює прикметники із подвоєнням букв від іменників (<i>день – денний</i>); помічає і виправляє орфоепічні помилки; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним та орфоепічним словниками; правильно вживає у мовленні слова з подвоєнням букв унаслідок збігу; визначає кількість складів у слові; характеризує відкриті й закриті, наголошені й ненаголошені склади; обґрунтовує перенос частин слова за допомогою вивчених правил; наводить приклади; ділить слова на склади для переносу; доводить, що значення деяких слів може залежати від місця наголосу (<i>дорóга, дорога́</i>); робить фонетичний розбір слів; помічає і виправляє орфоепічні помилки, пов'язані з неправильним наголошуванням слів; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується словником наголосів; правильно наголошує відомі слова; дотримується правил переносу частин слова; розрізняє в словах наголошені й ненаголошені голосні; розпізнає в словах орфограми, обґрунтовує їх за допомогою правил; наводить приклади; правильно вимовляє слова з ненаголошеними голосними, що перевіряються наголосом; правильно записує з голосу широковживані слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; правильно вживає у мовленні слова з ненаголошеними голосними, що перевіряються наголосом;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Голосні наголошені й ненаголошені, їх вимова і позначення на письмі. Написання слів із ненаголошеними голосними, що перевіряються наголосом.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильна вимова наголошених і ненаголошених голосних.</i> <p>Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом.</p> <p>Спрощення в групах приголосних.</p> <p>Основні випадки чергування <i>у-в, і-й, з-зі-із.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Виявлення та усунення порушень милозвучності мови.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • правильно вимовляє широковживані слова з ненаголошеними голосними, що не перевіряються наголосом; • розпізнає орфограми і перевіряє правильність написання слів за словником; наводить приклади; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним словником; • правильно використовує у мовленні широковживані слова з ненаголошеними голосними, що не перевіряються наголосом; • правильно вимовляє, відтворює під час читання і записує з голосу слова із спрощеннями в групах приголосних і винятки з правила (у межах вивченого матеріалу); • розпізнає орфограми й обґрунтовує їх за допомогою правила; наводить приклади; • здійснює еквівалентну заміну (<i>квиток для проїзду – проїзний квиток</i>); • помічає і виправляє орфоепічні помилки; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчене правило; користується орфографічним словником; • правильно вживає у мовленні слова зі спрощеннями в групах приголосних та винятки з правила; • знаходить у тексті і пояснює правомірність уживання прийменників <i>у-в, з-зі-із</i>, сполучників <i>і-й</i>; наводить приклади; • вибирає правильний варіант уживання прийменників <i>у-в, з-зі-із</i>, сполучників <i>і-й</i>; • виявляє й усуває порушення милозвучності мови, пов'язані з уживанням прийменників <i>у-в, з-зі-із</i>, сполучників <i>і-й</i>; • правильно використовує у мовленні прийменники і сполучники з урахуванням милозвучності мови; • розпізнає вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; правильно вимовляє і відтворює під час читання слова з подовженими м'якими приголосними, записує їх відповідно до вивчених правил; • помічає і виправляє орфоепічні помилки, пов'язані з подовженням м'яких приголосних; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним та орфоепічним словниками; • правильно вживає слова з подовженням м'яких приголосних, позначених на письмі двома однаковими буквами; • розпізнає вивчені орфограми і пояснює їх за

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Подвоєні букви на позначення подовжених м'яких приголосних.</p> <p>Написання слів іншомовного походження.</p>	<p>допомогою правил; наводить приклади;</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно вимовляє, відтворює під час читання і пише запозичені слова відповідно до вивчених правил; • помічає і виправляє орфоепічні помилки, пов'язані з неправильною вимовою слів іншомовного походження; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним та орфоепічним словниками; • правильно і доречно використовує у мовленні слова іншомовного походження (у межах вивченого матеріалу).

Міжпредметні зв'язки

Звукочис. Рима у віршах (література).

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

(13 год.)

Словниковий склад української мови.

Походження слів: власне українські й запозичені слова. Ознайомлення із словником іншомовних слів.

- *Доречне вживання запозичених слів.*

Використання слів: загальноновживані (нейтральні) та стилістично забарвлені слова; діалектні, професійні слова і терміни.

- *Доречне вживання професійних слів, термінів, стилістично та емоційно забарвлених слів.*

Учень:

- розрізняє власне українські й запозичені слова; наводить приклади;
- добирає до слів іншомовного походження власне українські синоніми (*дефект – вада*); з'ясовує значення власне українських та запозичених слів за словником; визначає за словником іншомовних слів, з якої мови запозичене слово; тлумачить значення відомих запозичених слів за допомогою власне українських відповідників;
- вживає у мовленні власне українські й запозичені слова відповідно до їх значення, мети, умов і завдань спілкування;
- розрізняє слова за сферою їх використання; розпізнає загальноновживані (стилістично та емоційно нейтральні) і стилістично та емоційно забарвлені слова; діалектні та професійні слова і терміни; наводить приклади;
- з'ясовує значення діалектних та професійних слів і термінів за словником; тлумачить значення діалектних та професійних слів за допомогою загальноновживаних;
- визначає зображувально-виражальну роль у

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Розвиток словникового складу: застарілі слова і нові слова (неологізми).</p> <p>Лексичне значення слова. Ознайомлення з тлумачним і перекладним словниками.</p> <ul style="list-style-type: none"> Лексична помилка (практично). Вживання слів відповідно до їх значення. <p>Однозначні й багатозначні слова.</p>	<p>текстах стилістично та емоційно забарвлених слів (у нескладних випадках); вживає нейтральні та стилістично забарвлені, професійні слова і терміни відповідно до їх лексичного значення, мети, умов і завдань спілкування; уникає у мовленні діалектизмів;</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнає застарілі слова і неологізми, наводить приклади; добирає до застарілих слів синоніми; з'ясовує значення застарілих слів і нових слів за словником; пояснює значення застарілих слів за допомогою загальноживаних; доречно вживає у мовленні застарілі слова і неологізми; розрізняє лексичне і граматичне значення слова; визначає лексичне значення слова; з'ясовує відмінності в лексичному значенні слів, подібних за формою і різних за значенням в українській та російській мовах (у нескладних випадках); користується тлумачним і перекладним словниками; тлумачить лексичне значення слова за зразком; пояснює лексичне значення знайомих слів за допомогою відомих способів семантизації; уточнює лексичне значення слова за контекстом; розпізнає лексичну помилку, відрізняє її від інших відомих помилок; виявляє й усуває лексичні помилки, пов'язані з неправильним вибором слова (за значенням і стилістичним забарвленням); вживає слова відповідно до їх значення (в тому числі слова, подібні за формою та різні за значенням в українській та російській мовах (<i>запам'ятати – запам'ятовати</i>)); дотримується норм лексичної сполучуваності слів під час створення власних висловлювань; розпізнає однозначні й багатозначні слова, розрізняє їх; наводить приклади; з'ясовує значення однозначних і багатозначних слів за словником; визначає значення багатозначного слова, використаного в контексті; вживає у мовленні однозначні й багатозначні слова відповідно до їх лексичного значення, мети, умов і завдань спілкування; розпізнає слова з переносним значенням, розрізняє пряме і переносне значення слів (найуживаніші випадки); наводить приклади; знаходить у словнику переносне значення слів; тлумачить на основі контексту переносне значення слова; знаходить і виправляє помилки у вживанні слів із переносним значенням; визначає роль слів, ужитих в переносному значенні, у створенні художнього образу;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Пряме і переносне значення слів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Доречне використання слів у переносному значенні. <p>Групи слів за значенням: омоніми, синоніми, антоніми.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Використання синонімів для уникнення невинуватених повторень слів. <p>Ознайомлення із словниками синонімів, антонімів.</p> <p>Фразеологізми, їх лексичне значення. Вживання фразеологізмів у мовленні. Прислів'я і приказки як різновиди фразеологізмів.</p> <p>Ознайомлення із фразеологічним словником.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • використовує у мовленні слова в прямому і переносному значеннях для точного й образного відтворення дійсності; • розпізнає синоніми, антоніми, омоніми; розрізняє омоніми й багатозначні слова, а також значення омонімів залежно від контексту; наводить приклади; • користується словниками синонімів, антонімів; знаходить омоніми в тлумачних словниках, з'ясовує їх значення; • відрізняє синоніми за відтінками значень, стилістичним забарвленням (у нескладних випадках); добирає до слів синоніми, антоніми (найуживаніші випадки); • вживає синоніми відповідно до їх семантико-стилістичних особливостей, а також як засіб зв'язку речень у тексті та уникнення невинуватених повторень слів; доречно використовує омоніми й антоніми; • розпізнає фразеологізми, визначає їх синтаксичну роль; наводить приклади; • з'ясовує значення фразеологізмів за словником (тлумачним і фразеологічним); пояснює значення фразеологізмів за зразком (найуживаніші випадки); • добирає до фразеологізмів синоніми й антоніми; • вживає фразеологізми відповідно до їх значення, мети, умов і завдань спілкування.
<p align="center">Міжпредметні зв'язки</p> <p>Діалектизми, застарілі слова, авторські неологізми в художніх творах; терміни (література, історія); епітети, порівняння, синоніми, характерні для усної народної творчості (література).</p>	

**БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР.
ОРФОГРАФІЯ**

(16 год.)

Спільнокореневі слова і форми слова. Основа слова і закінчення змінних слів.

- Використання спільнокореневих слів як засобу зв'язку речень у тексті. Запобігання помилкам, пов'язаним із невиправданим уживанням спільнокореневих слів.

Корінь, суфікс, префікс, закінчення – значущі частини слова.

- Правильне вживання префіксів, які можна зіставити в українській і російській мовах. Ознайомлення з морфемним словником.

Вимова і написання префіксів з-, с-, роз-, без-.

Змінювання і творення слів.

Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід слів з однієї частини мови в іншу.

Учень:

- розрізняє змінні й незмінні слова; розпізнає форми слова і спільнокореневі слова; розрізняє словозміну і словотвір; наводить приклади;
- відділяє закінчення змінних слів від основи; з'ясовує відмінності у значенні спільнокореневих слів (у нескладних випадках); утворює форми слова; добирає спільнокореневі слова з урахуванням значення слова;
- знаходить і виправляє помилки в утворенні форм слова, а також помилки, пов'язані з невиправданим уживанням спільнокореневих слів;
- правильно вживає у мовленні форми слова і спільнокореневі слова; використовує спільнокореневі слова як засіб зв'язку речень у тексті;
- визначає значущі частини слова; розрізняє значення морфем; наводить приклади;
- добирає спільнокореневі слова; пояснює значення слова за допомогою аналізу його будови (у нескладних випадках); з'ясовує різницю в лексичному значенні слів, пов'язану із значенням морфем (у нескладних випадках); утворює нові слова за допомогою морфем; робить розбір слова за будовою;
- користується морфемним словником;
- вживає слова з різними значущими частинами з урахуванням їх смислових і стилістичних особливостей;
- розпізнає в словах орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади;
- правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки;
- правильно вживає у мовленні слова з префіксами **з-, с-, роз-, без-**;
- визначає спосіб творення відомих слів; наводить приклади;
- утворює нові слова за допомогою різних способів словотвору; здійснює еквівалентну заміну (*авіаційна база – авіабаза*); робить словотвірний розбір слів; виділяє морфем на основі словотвірного аналізу (у словах із нескладною структурою); пояснює етимологію окремих слів; користується словотвірним та етимологічним словниками;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Ознайомлення із словотвірним та етимологічним словниками.</p> <p>Вимова і правопис префіксів <i>пре-, при-, прі-</i>.</p> <p>Найпоширеніші випадки чергування голосних звуків у коренях слів: <i>о-а, е-і, е-и</i>; чергування <i>о, е</i> з <i>і, е-о</i> після <i>ж, ч, ш, щ</i> та <i>з, к, х</i> у коренях слів.</p> <p>Чергування приголосних звуків.</p> <p>Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксом <i>-ин(а)</i> від прикметників на <i>-ський, -цький</i>, іменників і прикметників, що мають буквосполучення <i>-чн-</i> (<i>-шн-</i>); прикметників на <i>-ський, -зький</i> та іменників на <i>-тво, -цтво, -ство</i>.</p> <p>Сполучні <i>е, о</i> в складних словах. Написання слів з <i>пів-</i> разом, через дефіс, з апострофом. Дефіс у складних словах.</p> <p>Творення і правопис складноскорочених слів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розпізнає орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; • з'ясовує значення, якого надають словам префікси <i>пре-, при-</i>; здійснює еквівалентну заміну (<i>місто біля моря – приморське місто</i>); • правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; • правильно вживає у мовленні слова з префіксами <i>пре-, при-, прі-</i>; <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; • утворює спільнокореневі слова і форми слів із чергуванням; • правильно пише слова з вивченими орфограмами; перевіряє правильність написання слів за словником; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; • правильно використовує у мовленні слова з вивченими орфограмами; <ul style="list-style-type: none"> • правильно вимовляє слова, при творенні яких відбулися зміни приголосних; • знаходить орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; • утворює нові слова, при творенні яких відбуваються зміни приголосних; • правильно пише слова з вивченими орфограмами; перевіряє правильність написання слів за словником; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; • правильно використовує у мовленні слова, при творенні яких відбуваються зміни приголосних; <ul style="list-style-type: none"> • правильно вимовляє складноскорочені слова; • розпізнає орфограми і пояснює їх за допомогою правил; наводить приклади; <ul style="list-style-type: none"> • узгоджує із складноскороченими словами прикметники та дієслова минулого часу; • правильно пише слова з вивченими орфограмами; перевіряє правильність написання слів за словником; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; • правильно вживає у мовленні слова з вивченими орфограмами, складноскорочені слова.

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
<p>ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В КІНЦІ РОКУ (2 год.)</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки Слова з суфіксами зменшувально-пестливого значення та суфіксами на означення згрублості в художніх творах (література).</p>	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст соціокультурного блоку програми

<i>Проблематика</i>	<i>Конкретизація проблематики у змістовому наповненні підручника</i>
Україна – європейська держава. Державна мова України. Національна символіка.	Україна – наш спільний дім. Україна – морська держава.
Міста України. Київ – столиця України.	Міста України.
Київська Русь. Київські князі. Витоки української ментальності.	Іноземці про Україну. За що київського князя Ярослава назвали Мудрим. Діти Ярослава Мудрого. Звичаї давніх слов'ян.
Славне Військо Запорозьке.	Про запорожців.
Українське мистецтво. Народні ремесла.	Слава українських майстрів. Мистецтво гончарів. Осанна дереву. Картини Катерини Білокур. Картини Миколи Пимоненка.
Духовна культура українців.	Українська народна творчість.
Святкування в Україні.	Новий рік.
Родина. Рід. Родинні зв'язки. Традиційна пошана до старших членів родини.	Всі люди – брати і сестри. Який ти син і онук?
Школа. Учитель. Навчання. Дружба.	“Школа – святиня і надія народу” (В. Сухомлинський). Чим я завдячую своїй першій учительці. Дружби дружбою шукають.

Проблематика	Конкретизація проблематики у змістовому наповненні підручника
<p>Риси характеру. Загальнолюдські норми моралі. Стосунки між дорослими й дітьми, між ровесниками.</p> <p>Здоров'я і спорт.</p> <p>Природа України в різні пори року. Різноманітність рослинного і тваринного світу. Цікаве про рослини (тварин). Причини природних явищ. Охорона природи.</p> <p>Праця. Цікаві професії.</p> <p>Біографія звичних речей.</p> <p>Відкриття. Пошуки. Знахідки.</p>	<p>Що означає бути справжньою людиною. Правда яскравіша за сонце. Добра людина – як сонечко, всяк біля неї зігріється. “Добро твориться просто – ні за так” <i>(І. Драч).</i></p> <p>Все добре переймай, а зла уникай. Ким бути і ким не бути. Світ не без добрих людей. Як живеться скупому серед людей. Чужим добром не забагатієш.</p> <p>Чому я займаюсь ранковою зарядкою.</p> <p>Яку пору року я найбільше люблю і чому. Природні багатства України. Українські ліси. Квіти України. Мій улюбленець зі світу тварин. Яке воно було, те лисенятко? Що мене здивувало в зоопарку. Птахи України. Краса лебедина. Як допомагати тваринам. До побачення, ластівочки! Ти завжди відповідальний за тих, кого приручив. Рости, ялинко! Річчина хвороба. Покинута гніздо. Що таке падаючі зірки. Загадки блискавки. Кольорові дощі. Хай б'ється завжди зелене серце природи!</p> <p>Збудуймо храм! Робота в космосі. Як будують кораблі. Чим приваблюють дороги. Диво оживлення малюнків. “Із степу ми возили сонце...” <i>(В. Чухліб).</i></p> <p>Чому люди різних професій не можуть обійтися один без одного?</p> <p>Конверт. Авторучка. Дзеркало. Кнопка, що співає. Для чого потрібні гудзики.</p> <p>Як було винайдено ліфт. Перший трамвай. Транспорт у минулому і сьогодні. Сучасне телебачення. Яким буде ХХІ століття?</p>

Учень:

- встановлює нетривалі соціальні контакти, використовуючи повсякденні ввічливі форми привітання і звертання; відповідає на запрошення, пропозицію, вибачення;
- вчиться ефективно спілкуватись у межах визначеної соціокультурної тематики, використовуючи вивчені мовні засоби, різні мнемонічні прийоми (жести, вираз обличчя, поза) та виконуючи необхідні супровідні дії.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Організовуючи навчальну діяльність, учень:

- виконує правила гігієни навчальної праці;
- самостійно визначає режим навчальної роботи з урахуванням ступеня складності предметів;
- розуміє поставлене вчителем навчальне завдання і діє відповідно до нього;
- сприймає, осмислює, засвоює навчальну інформацію і відтворює її на прохання вчителя;
- за безпосередньої допомоги вчителя визначає стратегію власної пізнавальної діяльності: мотив, мету і завдання навчальної роботи, планує основні етапи її виконання, контролює перебіг, відбирає необхідні засоби для розв'язання завдань; використовує найраціональніші способи, запропоновані вчителем; виконує мисленнєві операції – аналіз, синтез, порівняння; опановує окремі форми систематизації й узагальнення навчального матеріалу; вчиться моделювати, наводити докази на підтвердження тез (у нескладних випадках); освоює різні способи контролю; порівнює досягнуті результати з поставленою метою, оцінює якість виконаної роботи (власної і товариша) відповідно до прийнятих вимог;
- вчиться працювати самостійно, у парі та в групі, надавати необхідну допомогу однокласникам;
- дотримується заданого темпу роботи.

Працюючи з книжкою та іншими джерелами знань, учень:

- орієнтується в змісті підручника; самостійно ознайомлюється з його змістом; звертається до запитань і завдань підручника, використовує зразки у навчальній діяльності; користується схемами, таблицями, інструкціями і додатками;
- орієнтується в порядку розміщення книжок у бібліотеці, знаходить потрібну книжку, користуючись вільним доступом до книжкових полиць, рекомендаційним списком, картотекою, тематичним каталогом, книжково-ілюстративними виставками; визначає орієнтовний зміст незнайомої книжки за її елементами: обкладинкою, титульною сторінкою; вчиться орієнтуватись у каталожній картці, записувати дані про книжку з титульної сторінки в каталожну карточку;
- вчиться працювати з комп'ютером та іншими ТЗН з метою ефективного засвоєння навчального матеріалу.

6 клас

(105 год., 3 год. на тиждень; резервний час – 3 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(24 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення</p> <p>Повторення вивченого про спілкування і мовлення; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Загальне уявлення про ситуацію спілкування: той, хто говорить (пише), адресат мовлення, тема й основна думка висловлювання, мета і місце спілкування (практично). Засоби спілкування (мовленнєві та немовленнєві). Умови успішного спілкування (деякі правила спілкування).</p> <p>Повторення вивченого про текст. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Складний план готового тексту. Види зв'язку речень у тексті (практично). "Дане" ("відоме") і "нове" у реченнях тексту. Мовні засоби організації тексту. Основні прийоми поширення тексту (практично). Трансформація особового, часового і модального планів тексту (практично).</p> <p>Основні джерела, прийоми добору матеріалу для твору і його систематизація (практично). Простий план власного висловлювання (практично).</p> <p>Повторення відомостей про стилі мовлення. Поняття про офіційно-діловий стиль мовлення.</p> <p>Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису приміщення і природи. Поєднання в одному</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• аналізує умови спілкування, співвідносить своє мовлення (вибір мовних засобів) з умовами спілкування;• вибудовує свою мовленнєву поведінку відповідно до ситуації та правил спілкування;• розпізнає мовленнєві та немовленнєві засоби спілкування, вчиться використовувати їх задля досягнення комунікативної мети;• опановує прийоми успішного спілкування; <ul style="list-style-type: none">• аналізує структуру тексту, будову абзаців, виділяє мікротеми; знаходить "відоме" і "нове" у змісті речень тексту;• складає простий план тексту; переказує текст за складним планом;• визначає смислові та мовні засоби зв'язку між частинами тексту та реченнями в тексті; опановує прийоми поширення тексту вивченими частинами мови, прийоми трансформації особового, часового і модального планів тексту;• будує текст з урахуванням знань про його структуру, смислові та мовні засоби зв'язку, "відоме" і "нове";• знаходить недоліки в тексті; вчиться удосконалювати текст з погляду його змісту і структури;• створює тексти відповідно до визначених вимог; <ul style="list-style-type: none">• самостійно добирає для висловлювань матеріал на основі різних джерел, систематизує його;• складає простий план власного висловлювання; <ul style="list-style-type: none">• розпізнає офіційно-діловий стиль серед інших відомих стилів мовлення; знаходить мовні засоби, характерні для цього стилю;• використовує вивчене про стилі мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань; <ul style="list-style-type: none">• розпізнає в одному тексті різні вивчені типи мовлення;• використовує знання про типи мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>тексті різних типів мовлення (розповіді й опису, розповіді з елементами роздуму).</p> <p style="text-align: center;">Аудіювання</p> <p>Аудіювання розповідей, пояснень учителя (чи іншої особи), відповідей учнів; доступних текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення; мовлення співрозмовника за запланованою соціокультурною тематикою; радіо- і телепередач, аудіозапису.</p> <p>Усунення мовних труднощів аудіотексту (контроль розуміння складніших речень, з'ясування значень незнайомих слів і виразів, стиснення чи поширення речень тощо).</p> <p>Вибіркове аудіювання окремих фрагментів (речень) тексту із завданням (сформулювати відповідь на запитання, відтворити контекст уживання слова).</p> <p>Постановка запитань до окремих речень і фрагментів аудіотексту.</p> <p>Формулювання основної думки прослуханого тексту.</p> <p>Вичленування смислової інформації.</p> <p>Перефразування.</p> <p>З'ясування фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, основної думки аудіотексту, формування в уяві зорових образів, сприймання емоційно-оцінної інформації та образної мови художнього (науково-популярного) тексту.</p> <p>Контроль розуміння фактичного змісту аудіотексту (вибір правильної відповіді на запитання з кількох даних).</p> <p>Докладний переказ прослуханого тексту.</p> <p>Прогнозування змісту (розширення і продовження аудіотексту).</p> <p>Аналіз уживання мовних засобів.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Читання невеликих за обсягом нескладних текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Формування читацького інтересу і потреби читати книжки.</p> <p>Вдосконалення умінь читати вголос і мовчки, користуватись вивчальним та ознайомлювальним видами читання. Вибіркове читання.</p> <p>З'ясування значень незнайомих слів і виразів. Розширення словникового запасу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • уважно слухає; сприймає на слух і розуміє мовлення вчителя, однокласників, співрозмовника у межах доступної тематики і засвоєного мовного матеріалу, текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення; • осмислює і в разі потреби запам'ятовує почуте; фіксує в пам'яті найважливіше; • з'ясовує значення незнайомих слів; • розуміє фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, основну думку аудіотексту; • вчиться вичленовувати смислову інформацію; • складає простий план прослуханого; • дає оцінку почутому; • докладно переказує прослуханий текст; • прогнозує зміст озвученого тексту; • створює в уяві зорові образи; • сприймає емоційно-оцінну інформацію та образну мову художнього (науково-популярного) тексту; • аналізує вживання мовних засобів; • помічає і виправляє орфоепічні помилки в чужому мовленні; • розуміє основний зміст українськомовних радіо- і телепередач, аудіозапису, використовує здобуту інформацію у навчальній діяльності; <ul style="list-style-type: none"> • читає тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення відповідно до норм української літературної мови та вимог “Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів...” • прогресує в техніці читання; • вдосконалює читання вголос і мовчки, навички вивчального та ознайомлювального, а також вибіркового читання; • систематично збагачує словниковий запас, з'ясовує значення незнайомих слів, уточнює

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Користування словниками різних видів. З'ясування фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, провідної думки тексту. Постановка запитань до тексту. Виділення смислових опор (ключових слів, речень) у тексті. Визначення засобів зв'язності в тексті. Поділ тексту на смислові частини. Складання складного плану прочитаного тексту. Перефразування. Еквівалентна заміна. Трансформація часового і модального планів тексту. Переказ тексту зі зміною особи (заміна 1-ї особи 3-ю або переказ від імені одного з героїв). Поширення тексту. Прогнозування змісту на основі заголовка, прочитаного фрагмента тексту. Розвиток умінь висловлювати оцінні судження про прочитане. Аналіз уживання мовних засобів. Розвиток умінь сприймати емоційне забарвлення та образну мову художнього (науково-популярного) тексту, уявляти в образах прочитане. Контроль розуміння фактичного змісту (вибір правильної відповіді з кількох даних). Розвиток характеристик, які стосуються техніки читання.</p> <p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Розігрування готового діалогу з опорою на текст. Відтворення озвученого діалогу. Розігрування діалогу на основі ілюстрації, яка відображує конкретну ситуацію спілкування. Самостійне розширення реплік діалогу (за рахунок уведення слів певної граматичної категорії, пояснення причин відмови тощо). Поширення діалогу на основі набору обов'язкових реплік. Складання діалогу з використанням даних про ситуацію, початок і кінець діалогу. Конструювання діалогу на основі тексту. Складання діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями, спостереженнями, життєвим досвідом учнів. Постановка запитань до тексту; відповіді на запитання за змістом тексту.</p>	<p>значення відомих за допомогою різних способів семантизації; користується словниками різних видів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізує структуру тексту, виділяє в ньому мікротеми; • з'ясовує фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, основну думку тексту; • підтверджує свою думку уривками з тексту, пов'язує зміст тексту з життєвими ситуаціями; • прогнозує зміст, характеризує дійових осіб, оцінює прочитане; • складає складний план тексту; • переказує прочитане за планом докладно і вибірково; • переказує прочитане, змінюючи особу, часовий і модальний плани тексту; <ul style="list-style-type: none"> • відтворює озвучений діалог; • складає діалог певного обсягу відповідно до запропонованої ситуації в межах визначеної соціокультурної тематики; досягає комунікативної мети; дотримується правил спілкування та норм української літературної мови; ініціює, підтримує розмову і реагує на репліки співрозмовника в нескладних ситуаціях спілкування: вітає і відповідає на привітання, нагадує про щось, обмінюється думками та інформацією, доповнює інформацію, висловлює інтерес до чогось, бажання (небажання), намір щось зробити, пропонує послуги, висловлює сумнів, упевненість (неупевненість), ставить зустрічне запитання, уточнює зміст фрази тощо; • спілкується у передбачуваних повсякденних

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Характеристика дійових осіб, оцінка їхніх вчинків.</p> <p>Доповнення викладеної в тексті інформації власними прикладами.</p> <p>Докладний і вибірковий переказ (за простим і складним планом) художніх текстів розповідного характеру з елементами опису приміщення, природи та роздуму.</p> <p>Створення монологічного висловлювання – розповіді, опису, роздуму за поданим планом і без нього, за опорними словами, словосполученнями, за картиною.</p> <p>Усне оповідання на основі побаченого і за жанровою картиною.</p> <p>Усний опис (за простим планом) приміщення, природи на основі особистих вражень і за картиною.</p> <p>Усний роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Написання переказів (за простим і складним планом).</p> <p>Докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису (приміщення, природи) та роздуму.</p> <p>Вибірковий переказ наукового тексту.</p> <p>Написання творів (за простим планом).</p> <p>Твір-оповідання на основі побаченого.</p> <p>Твір-опис (приміщення, природи) на основі особистих вражень і за картиною.</p> <p>Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і особистих вражень.</p> <p>Допис у газету інформаційного характеру (зі шкільного життя).</p> <p>Ділові папери</p> <p>Правила поведінки в школі і в громадських місцях.</p>	<p>ситуаціях, доречно використовуючи вивчені мовні засоби;</p> <ul style="list-style-type: none"> • опановує етику телефонної розмови; • помічає типові помилки і вчиться свідомо контролювати власне мовлення з метою їх уникнення; • ставить запитання і відповідає на запитання за змістом тексту; • характеризує дійових осіб, оцінює їхні вчинки; • доповнює викладену в тексті інформацію власними прикладами; • переказує зміст прочитаного (прослуханого) тексту докладно і вибірково, за простим і складним планом; • складає підготовлені усні висловлювання з урахуванням умов спілкування, мети й адресата мовлення; самостійно добирає для висловлювання матеріал на основі різних джерел, систематизує його; складає простий план власного висловлювання; підпорядковує висловлювання темі й основній думці; вживає різні типи мовлення (в т. ч. опис приміщення і природи), вибирає відповідно до умов спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий); • дотримується орфоепічних та інтонаційних норм української літературної мови; <ul style="list-style-type: none"> • аналізує зміст і мовне оформлення вихідного тексту; • відтворює текст з урахуванням виду переказу (докладно чи вибірково) і комунікативного завдання за самостійно складеним простим і складним планом; • удосконалює написане; • самостійно добирає матеріал для висловлювання на основі різних джерел, спостережень, особистих вражень, систематизує його; складає простий план; вибирає відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий), уживає різні типи мовлення (у т. ч. опис приміщення і природи); добирає мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; • вдосконалює написане (у межах вивченого матеріалу); <ul style="list-style-type: none"> • добирає і систематизує матеріал; складає простий план висловлювання; наводить докази на підтвердження висунутої тези; формулює логічний висновок; вибирає мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; • вдосконалює написане; • пише допис у газету із дотриманням вимог до

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Оголошення.</p> <p>Переклад Переклад з російської мови речень із вивченими частинами мови, діалогів, невеликих розповідних текстів (у тому числі з елементами опису приміщення і природи) та роздумів.</p> <p style="text-align: center;">Міжпредметні зв'язки</p> <p>Інтер'єр і пейзаж у літературному творі. Усна характеристика літературного героя; письмовий відгук про невеликий твір (література).</p>	<p>цього жанру мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • складає правила поведінки за зразком, оголошення; добирає мовні засоби відповідно до стилю мовлення; • перекладає з російської мови речення з вивченими частинами мови, діалоги, невеликі розповідні тексти (у тому числі з елементами опису приміщення і природи) та роздуми.

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Краса і багатство української мови.</p> <p style="text-align: center;">ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО (2 год.)</p> <p>Словосполучення і речення. Члени речення (у тому числі однорідні); звертання; вставні слова.</p> <p>Просте і складне речення. Кома між частинами складного речення. Пряма мова і діалог. Розділові знаки в простому і складному реченні, а також у реченні з прямою мовою.</p> <p>Орфограми в коренях, префіксах, суфіксах та на межі значущих частин слова.</p> <p style="text-align: center;">МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧАСТИН МОВИ.</p> <p style="text-align: center;">ІМЕННИК (19 год.)</p> <p>Іменник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Використання у мовленні іменників-синонімів, іменників-антонімів і синонімічних фразеологізмів з іменниками. <p>Іменники, що означають назви істот і неістот (повторення), загальні і власні назви. Велика буква і лапки у</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює, в чому виявляються краса і багатство української мови; • застосовує здобуті в 5 класі знання, сформовані уміння і навички; • розпізнає іменники серед інших частин мови, визначає їх постійні і непостійні ознаки, синтаксичну роль; • розрізняє іменники – назви істот і неістот, імена

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>власних назвах.</p> <p>Рід іменників (повторення). Іменники спільного роду. Стилiстична роль роду іменників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запобігання помилкам у визначенні роду окремих іменників (рояль, рукопис), у тому числі тих, які в українській і російській мовах належать до різного роду (бiль, степ, собака), слів іншомовного походження. Узгодження з іменниками спільного роду прикметників, займенників та дієслів минулого часу.</i> <p>Число іменників (повторення). Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини. Стилiстична роль числа іменників.</p> <p>Відмінки іменників. Кличний відмінок в українській мові.</p> <p>Типи відмін іменників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильне вживання відмінкових закінчень іменників. Вживання іменників у кличному відмінку при звертанні: батьку, сестро, Ігорє, Сергію, земле. Синоніміка деяких відмінкових конструкцій: купиє сiль (солі), хлiб (хлiба), твого ім'я (імені).</i> <p>Особливості відмінювання іменників, що вживаються тільки в множині. Незмінювані іменники.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильне вживання незмінюваних іменників у мовленні (практично).</i> <p>Основні способи творення іменників, найчастіше вживані суфікси (практично). Стилiстична роль словотвірних засобів іменників.</p> <p>Не з іменниками.</p> <p>Букви е, и, і в суфіксах -ечок-, -ечк-, -ичок-, -ичк-, -інн(я), -енн(я), -н(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о).</p> <p>Написання і відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові.</p>	<p>власні й загальні, використовує їх у ролі звертань; правильно пише власні назви;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає рід іменників (у т. ч. іншомовного походження, а також тих, які в українській і російській мовах належать до різного роду); узгоджує з іменниками спільного роду прикметники, займенники та дієслова минулого часу, правильно використовує у мовленні іменники спільного роду; • визначає відмінок іменників, утворює форми називного (<i>директори, інженери</i>) та родового відмінків множини (<i>панчiх</i>); правильно вживає відмінкові форми іменників; правильно використовує у мовленні найуживаніші незмінювані іменники; • утворює іменники за допомогою відомих способів словотвору; • правильно відмінює і пише українські прізвища, імена та імена по батькові; • правильно використовує у мовленні іменники, в т. ч. іменники-синоніми для точнішого вираження думок і уникнення невиправданих повторів, а також іменники-синоніми і синонімічні фразеологізми з іменниками; • розпізнає вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил; правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Вживання великої букви у власних назвах; слова із суфіксами зменшувально-пестливого значення та суфіксами на означення згрубілості в художніх творах (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ПРИКМЕТНИК (13 год.)</p> <p>Прикметник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Використання у мовленні прикметників-синонімів.</i> <p>Правопис голосних у закінченнях прикметників (повторення).</p> <p>Якісні, відносні та присвійні</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає прикметники, визначає їх граматичні ознаки; • розрізняє якісні, відносні та присвійні прикметники; правильно вживає їх у мовленні; • утворює ступені порівняння прикметників, правильно наголошує і вживає прикметники вищого і найвищого ступенів (у простій і складеній

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>прикметники. Повні й короткі форми прикметників; паралельні відмінкові закінчення.</p> <p>Ступені порівняння прикметників. Утворення вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Синоніміка простої та складеної форм вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників. Наголос у формах вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників. Запобігання помилкам у використанні форм вищого і найвищого ступенів. <p>Прикметники твердої і м'якої груп, їх відмінювання.</p> <p>Способи творення прикметників (практично). Найуживаніші суфікси прикметників (практично). Зіставлення прикметників з відповідними прикметниками російської мови (<i>історичний – исторический, риб'ячий – рыбий</i>).</p> <p>Не з прикметниками.</p> <p>Букви ь, е, у в суфіксах на означення пестливості і неповноти ознаки: -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -уват-, -юват-.</p> <p>Букви ь, е, о, и, і в прикметникових суфіксах -ськ-, -ев- (-єв-), -ов- (-йов-, -ьов-), -ин-, -ін-, -ичн-, -ічн-, а також у прикметниках на -зький, -цький.</p> <p>Букви н і nn у прикметниках.</p> <p>Написання складних прикметників разом і через дефіс.</p> <p>Написання прізвищ прикметникової форми.</p>	<p>формах);</p> <ul style="list-style-type: none"> • утворює прикметники за допомогою відомих способів словотвору; • правильно вживає речення з прикметниками в ролі присудка; використовує у мовленні прикметники в переносному значенні; • добирає синонімічні й антонімічні ряди прикметників; використовує у мовленні прикметники-синоніми для точнішого вираження думки та уникнення невиправданих повторів; • правильно вживає прізвища прикметникової форми; • знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил, правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
<p>Використання прикметників для точного опису предметів, явищ і подій; епітети і метафора (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ЧИСЛІВНИК (12 год.)</p> <p>Числівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні і складені.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Правильне вживання відмінкових форм іменників при кількісних числівниках (у тому числі дробових і збірних). • Відмінювання кількісних числівників. Буква ь на кінці числівників та перед закінченням у непрямих відмінках. 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає числівники, визначає їх граматичні ознаки; розрізняє числівники та інші частини мови, які виражають числові значення; • утворює відмінкові форми числівників; • читає і позначає на письмі числівники; • правильно використовує у мовленні числівники (кількісні – в ролі підмета і присудка, порядкові – в ролі означення); • правильно вживає числівники на позначення дат, часу (годин); • виражає орієнтовну кількість за допомогою

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<ul style="list-style-type: none"> Правильне вживання форм непрямих відмінків кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Роздільне написання складених числівників, написання разом порядкових числівників з -сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний. Правильне вживання числівників для позначення дат, часу (годин) (з Двадцять четвертим серпня). 	<p>поєднання кількісного числівника й іменника (<i>хвилин п'ять, кілометрів десять</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил, правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки Правильне використання форм числівників під час читання (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ЗАЙМЕННИК (9 год.)</p> <p>Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників (загальне ознайомлення). Написання прийменників із займенниками окремо (повторення).</p> <ul style="list-style-type: none"> Вживання займенників для зв'язку речень у тексті. Особові та зворотний займенники, їх відмінювання. Буква н в особових займенниках 3-ї особи після прийменників. Правильне вживання особових займенників (відповідно до змісту попереднього речення). Питальні і відносні займенники, їх відмінювання. Неозначені і заперечні займенники, їх творення і відмінювання. Дефіс у неозначених займенниках. Ні в заперечних займенниках. Присвійні, вказівні, означальні займенники, їх відмінювання. Вживання займенників Ви, Ваш у ввічливо-пошанному значенні при звертанні до однієї особи. Написання цих займенників з великої букви. <p style="text-align: center;">ДІЄСЛОВО (20 год.)</p> <p>Дієслово: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Особливі форми дієслова: дієприкметник, дієприслівник (загальне ознайомлення).</p> <p>Неозначена форма (інфінітив) та особові форми.</p> <ul style="list-style-type: none"> Вживання неозначеної форми дієслова для створення стилістичних відтінків висловлювання (раптовості, 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнає займенники; визначає їх граматичні ознаки; правильно відмінює займенники; утворює неозначені й заперечні займенники; розрізняє відносні й питальні займенники; замінює у мовленні іменники, прикметники і числівники відповідними займенниками; використовує займенники як засіб зв'язку речень і частин тексту; знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил, правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; <ul style="list-style-type: none"> розпізнає дієслова, визначає їх граматичні ознаки; відрізняє неозначену форму дієслова від інших форм (зокрема 3-ї особи); розрізняє дієслова доконаного і недоконаного виду, часи і способи дієслів; вживає одні дієслівні форми замість інших (теперішній і майбутній час замість минулого, неозначену форму в значенні різних способів, одні способи замість інших); правильно складає і вживає у мовленні речення з дієсловами в ролі присудка;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>повторюваності, категоричності, наказу); вживання дієслівних форм третьої особи однини без особових закінчень і суфіксів (типу біга, зна) у розмовному та художньому стилях мовлення.</p> <p>Не з дієсловами.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Використання у мовленні дієслів-синонімів. <p>Доконаний і недоконаний види дієслова.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Практичне засвоєння дієслівних словосполучень, в яких допускаються помилки у формі залежного слова (в тому числі словосполучень, що різняться в українській і російській мовах). <p>Часи дієслова. Минулий час. Зміна дієслів у минулому часі. Правопис -ться, -шся в кінці дієслів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наголос у деяких дієсловах минулого часу. <p>Теперішній час. Майбутній час. Відмінювання дієслів теперішнього і майбутнього часу.</p> <p>Стилістична роль часу дієслів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вживання форм теперішнього і майбутнього часу замість минулого. Вживання форми 2-ї особи однини в художньому мовленні і форми 3-ї особи множини у ділових висловлюваннях типу інструкцій (у реченнях з одним головним членом). Правильне наголошування дієслів. <p>Дієслова I та II дієвідмін. Букви е, и в особових закінченнях дієслів I та II дієвідмін.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Практичне засвоєння особових форм дієслів з чергуванням кінцевого приголосного основи. <p>Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Творення дієслів умовного способу. Творення дієслів наказового способу. Буква ь у дієсловах наказового способу. Стилістичні можливості способів дієслова.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Синоніміка способів дієслова. Вживання одних способів дієслів замість інших. Вживання інфінітива в значенні різних способів. <p>Безособові дієслова. Стилістична роль безособових дієслів.</p> <p>Способи творення дієслів (практично).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • використовує у мовленні дієслова-синоніми для вираження думки, уникнення невиправданих повторів; • знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил, правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
<p>Метафора, уособлення (література).</p> <p>ПОВТОРЕННЯ В КІНЦІ РОКУ</p>	

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
(2 год.)	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика

Україна – держава в центрі Європи.
Державна мова. Символіка.
Міста України.

Минуле України, її сьогодення.
Визначні постаті української історії.

Державні та народні свята в Україні.

Рід, родина, дім. Взаємини і традиції в українській родині.

Школа. Навчання. Стосунки між учителем та учнями, між однокласниками.

Ти серед людей. Етикет, етика, загальноприйняті норми поведінки. Культура спілкування.

Загальнолюдські моральні цінності.

Здоровий спосіб життя.

Подорожі і поїздки. Транспорт.

Праця. Цікаві професії.

Освіта. Культура. Література. Мистецтво.

Будівництво й архітектура.

Світ речей.

Відкриття. Пошуки. Знахідки.

Різноманітність рослинного і тваринного світу. Охорона природи, тварин і довкілля.

Природні явища, їх причини.

Учень:

- встановлює нетривалі соціальні контакти, використовуючи повсякденні ввічливі форми привітання і звертання; відповідає на запрошення, пропозицію, вибачення;
- вчиться ефективно спілкуватися в межах визначеної соціокультурної проблематики, використовуючи виучувані мовні засоби, різні мнемонічні прийоми та виконуючи необхідні супровідні дії;
- вчиться реалізовувати основні мовленнєві функції (зокрема обмін інформацією) та реагувати на них, висловлювати свої погляди і ставлення за допомогою виучуваних мовних засобів.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Організовуючи навчальну діяльність, учень:

- виконує правила гігієни навчальної праці;
- самостійно визначає режим навчальної роботи з урахуванням ступеня складності предметів;
- розуміє поставлене вчителем навчальне завдання і діє відповідно до нього;
- вчиться визначати стратегію власної пізнавальної діяльності: мотив, мету і завдання навчальної роботи, планувати основні етапи її виконання, контролювати перебіг; використовує найраціональніші способи, запропоновані вчителем; виконує основні мисленнєві операції – аналіз, синтез, порівняння, проводить аналогії і робить висновки за аналогією, опановує вміння систематизувати й узагальнювати навчальний матеріал; вчиться моделювати, наводити аргументи на підтвердження тез; здійснювати контроль; оцінювати якість виконаної роботи (власної і товариша) відповідно до прийнятих вимог;
- дотримується заданого темпу роботи;
- працює самостійно, вчиться працювати в парі та в групі; надає необхідну допомогу однокласникам.

Працюючи з книжкою та іншими джерелами знань, учень:

- орієнтується в змісті підручника; самостійно ознайомлюється з його змістом; звертається до запитань і завдань підручника, використовує зразки у навчальній діяльності; користується схемами, таблицями, алгоритмами, інструкціями і додатками;
- вчиться використовувати українськомовні довідкові джерела; знаходить, засвоює і в разі необхідності передає інформацію українською мовою;
- орієнтується в порядку розстановки книжок у бібліотеці, знаходить потрібну книжку, користуючись відкритим доступом до полиць, рекомендаційними списками, картотекою, тематичним каталогом, книжково-ілюстративними виставками; визначає орієнтовний зміст незнайомої книжки за її елементами: обкладинкою, титульною сторінкою; орієнтується в каталожній картці, записує дані про книжку з титульної сторінки в каталожну картку; самостійно вибирає і читає дитячі книжки, періодику, використовує їх на уроках і в позаурочний час;
- вчиться працювати з комп'ютером та іншими ТЗН з метою ефективного засвоєння навчального матеріалу.

7 клас

(70 год., 2 год. на тиждень; резервний час – 3 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(19 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про текст і стилі мовлення. Види і засоби міжфразового зв'язку. Публіцистичний стиль мовлення. Складний план власного висловлювання (практично). Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису зовнішності людини і процесів праці, роздуму дискусійного характеру.</p> <p>Аудіювання Аудіювання природного українського мовлення, мовлення вчителя й однокласників, радіо- і телепередач, аудіозапису. Розвиток умінь сприймати на слух і розуміти мовлення співрозмовника у межах вікової тематики, тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення. Розвиток аудіативної пам'яті, уваги і уяви. Вибіркове аудіювання окремих фрагментів тексту із завданням (визначити правомірність і неправомірність твердження тощо).</p> <p>Порівняння двох фрагментів прослуханого тексту щодо наявності нової інформації. Вичленування різних категорій смислової інформації (знаходження місця прослуханого фрагмента в графічному тексті). Встановлення граматичних відмінностей між записаним і прослуханим реченнями. Вичленування окремих фраз за певною ознакою. Усунення мовних труднощів аудіотексту (знаходження лексичних і граматичних помилок, допущених під час перекладу тексту з російської мови на українську). Цільове аудіювання фрагмента чи цілого тексту з метою наступного використання здобутої інформації при підготовці висловлювання. Стисле відтворення прослуханого тексту.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• визначає види і засоби міжфразового зв'язку в тексті;• розпізнає публіцистичний стиль серед інших відомих стилів мовлення, знаходить мовні засоби, характерні для цього стилю;• визначає особливості текстів за їх належністю до вивчених стилів мовлення;• використовує вивчене про текст, види і засоби міжфразового зв'язку, стилі і типи мовлення під час побудови і вдосконалення власних висловлювань;• уважно слухає, сприймає на слух, розуміє і вербально реагує на чуже мовлення в межах вікових можливостей і засвоєного мовного матеріалу в умовах навчального і побутового спілкування;• аудіює тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення;• вичленовує смислову інформацію, розрізняє головну і другорядну інформацію, виділяє і утримує в пам'яті необхідну інформацію;• використовує здобуту інформацію при підготовці власних висловлювань;• визначає лінію сюжету прослуханого тексту;• виділяє логічно-смислові частини в прослуханому тексті;• переказує почуте докладно і стисло (усно чи письмово);• прогнозує зміст озвученого тексту;• аналізує вживання мовних засобів;• встановлює граматичні відмінності між записаним і прослуханим реченнями;• знаходить лексичні і граматичні помилки, допущені під час перекладу;• помічає і виправляє орфоепічні помилки в чужому мовленні;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Визначення лінії сюжету прослуханого тексту.</p> <p>Запис почутої розповіді.</p> <p>Прогнозування змісту (складання плану продовження тексту за прослуханим фрагментом).</p> <p>Аналіз уживання мовних засобів.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Читання різних за обсягом текстів вивчених стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Формування читацького інтересу і потреби читати книжки.</p> <p>Вдосконалення умінь читати вголос і мовчки, користуватися вивчальним, ознайомлювальним та вибіркоким видами читання. Формування початкових умінь пошукового читання.</p> <p>Збагачення і розширення словникового запасу. Вдосконалення умінь користуватися словниками різних видів.</p> <p>Визначення комунікативного наміру автора.</p> <p>Визначення структурно-сміслових компонентів тексту.</p> <p>Встановлення зв'язку між одиничними фактами тексту; об'єднання окремих фактів у смислове ціле.</p> <p>Складання простого і складного плану прочитаного.</p> <p>Формування умінь знаходити в тексті конкретну інформацію і використовувати її при підготовці власних висловлювань. Здобуття повної фактичної інформації, що міститься в тексті.</p> <p>Визначення лексико-тематичної основи тексту (підготовка телеграфного повідомлення).</p> <p>Добір тематично однорідних текстів, порівняння їх щодо наявності нової інформації.</p> <p>Перефразування. Еквівалентна заміна.</p> <p>Стислий і вибіркокий переказ прочитаного.</p> <p>Визначення засобів зв'язності в тексті.</p> <p>Складання ситуацій до тексту.</p> <p>Прогнозування змісту (на основі поданого висновку тощо).</p> <p>Інтерпретація прочитаного.</p> <p>Аналіз уживання мовних засобів.</p> <p>Розвиток характеристик, які стосуються техніки читання.</p> <p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Розігрування готового діалогу без опори на текст.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • читає тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення відповідно до норм української літературної мови та вимог “Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів...”; • прогресує в техніці читання, користується засвоєними видами читання, опановує пошукове читання; • систематично збагачує і уточнює свій словниковий запас, користується словниками різних видів; • виділяє логічно-сміслові частини прочитаного; складає простий і складний плани тексту; • інтерпретує й оцінює прочитане; • аналізує мовне оформлення тексту, визначає засоби зв'язку (в межах вивченого матеріалу); • підбирає тематично однорідні тексти; • порівнює інформацію двох і більше текстів щодо її новизни; • переказує прочитане за самостійно складеним простим чи складним планом докладно, стисло і вибірково (усно і письмово); • використовує здобуту з тексту інформацію при підготовці власних висловлювань;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Самостійне розширення реплік діалогу відповідно до контексту, комунікативного завдання, за рахунок ініціативного мовлення.</p> <p>Конструювання діалогу з набору запропонованих реплік, на основі тексту, за аналогією, на основі програми спілкування.</p> <p>Складання діалогів на одну тему, але для різних ситуацій спілкування.</p> <p>Докладний, стислий і вибірковий перекази розповідних текстів з елементами опису (зовнішності людини, процесу праці) та роздуму.</p> <p>Докладний усний переказ текстів публіцистичного стилю.</p> <p>Переказування тексту з адресацією його певній особі чи групі осіб та оформленням засобами монологічного мовлення.</p> <p>Переказ прочитаного з доповненням.</p> <p>Розгортання діалогічних реплік у монологічне висловлювання.</p> <p>Розповідь на основі прочитаного, побаченого, почутого.</p> <p>Завершення висловлювання за поданим початком.</p> <p>Стислий виклад змісту тelenовин, переглянутого кінофільму.</p> <p>Усне повідомлення про якусь подію.</p> <p>Опис жанрової картини.</p> <p>Самостійне створення монологічних висловлювань вивчених стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Написання переказів (за простим або складним планом).</p> <p>Докладний і стислий перекази розповідних текстів з елементами опису (зовнішності людини, процесу праці) і роздуму.</p> <p>Написання творів (за простим або складним планом).</p> <p>Твір-опис зовнішності людини, процесу праці (за власними спостереженнями і за картиною).</p> <p>Твір-оповідання за поданим сюжетом.</p> <p>Твір-роздум дискусійного характеру.</p> <p>Допис дискусійного характеру в газету.</p> <p>Телеграма.</p> <p>Ділові папери</p> <p>Розписка. Доручення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • складає діалог із запропонованих реплік (із додаванням власних реплік за змістом), на основі тексту чи ситуації спілкування, за аналогією; • коректно й ефективно веде діалог з конкретним адресатом за визначеною соціокультурною проблематикою, з представниками різних вікових груп, знайомими і незнайомими, безпосередньо й опосередковано (телефоном), дає логічну й емоційну оцінку реплік співрозмовника; • ініціює, підтримує розмову і реагує на репліки співрозмовника в різних ситуаціях спілкування: висловлює сумнів з приводу достовірності одержаної інформації чи її джерела, впевненість у її недостовірності; просить уточнити інформацію; висловлює схвалення, зацікавленість, згоду, незгоду, стурбованість, хвилювання, подив, невдоволення, заборону, радість, захоплення, побажання, заклик, дає дозвіл, пораду тощо; реагує на відповідні репліки; • бере участь у дискусіях на знайому тематику, висловлює й переконливо аргументує власну думку, спростовує помилкові твердження, дотримуючись правил ведення дискусії; • переказує зміст прочитаного (прослуханого) тексту; • складає підготовлені усні висловлювання вивчених стилів, типів і жанрів мовлення; • дотримується вимог до усного мовлення та правил спілкування; <ul style="list-style-type: none"> • переказує прослухане і прочитане за самостійно складеним простим і складним планом докладно і стисло; <ul style="list-style-type: none"> • складає твори (вказаних у програмі видів) за простим і складним планом, вибирає відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), використовує різні типи мовлення (в тому числі описи зовнішності людини і процесу праці, роздум дискусійного характеру); • добирає мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; вдосконалює

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Переклад</p> <p>Переклад з російської мови текстів, які містять описи зовнішності людини, процесів праці, роздуми.</p> <p>Переказ-переклад (письмовий).</p> <p>Знаходження лексико-граматичних розбіжностей між вихідним текстом і варіантами його перекладу.</p>	<p>написане.</p> <ul style="list-style-type: none"> • пише телеграму; • складає розписку, доручення; • перекладає з російської мови речення, діалоги, тексти вивчених стилів, типів і жанрів мовлення (у т. ч. з описами зовнішності людини, процесів праці та роздумів) у межах вивченого мовного матеріалу; здійснює переказ-переклад; • знаходить лексико-граматичні розбіжності між вихідним текстом і варіантами його перекладу.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Письмова характеристика літературного героя, роль опису зовнішності в розкритті його характеру (література); елементарний аналіз змісту і художніх засобів твору портретного живопису (образотворче мистецтво); роль опису трудових процесів у художніх творах (література).</p>	

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Місце української мови серед інших слов'янських мов.</p> <p style="text-align: center;">ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО (2 год.)</p> <p>Розділові знаки в синтаксичних конструкціях. Найскладніші орфограми.</p> <p style="text-align: center;">МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ ДІЄПРИКМЕТНИК (12 год.)</p> <p>Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Відмінювання дієприкметників. Правопис голосних у закінченнях дієприкметників.</p> <p>Дієприкметниковий зворот. Виділення комами дієприкметникових зворотів (після означуваного іменника).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильна побудова речень з дієприкметниковими зворотами. Інтонація речень з дієприкметниковими зворотами. Синоніміка складних і простих речень з дієприкметниковими зворотами.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає місце української мови серед інших слов'янських мов; • застосовує здобуті знання, сформовані уміння і навички; • розпізнає дієприкметники, відмежовує їх від дієприслівників, визначає морфологічні ознаки, синтаксичну роль; • розрізняє активні й пасивні дієприкметники; • правильно наголошує дієприкметники; • узгоджує дієприкметники з означуваними іменниками; • утворює від дієслів дієприкметники; • робить розбір дієприкметника як частини мови; • правильно будує речення з дієприкметниковими зворотами; • правильно використовує дієприкметники у мовленні;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Активні і пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього і минулого часу (практично). Правопис голосних і приголосних у суфіксах дієприкметників.</p> <p>Н у дієприкметниках та нн у прикметниках дієприкметникового походження.</p> <p>Не з дієприкметниками. Безособові дієслівні форми на -но, -то.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання в усному і писемному мовленні безособових дієслівних форм на -но, -то.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • знаходить вивчені орфограми і пунктограми, пояснює їх за допомогою правил; правильно пише слова з вивченими орфограмами, виділяє комами дієприкметникові звороти.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Використання дієприкметників як одного із засобів створення образності (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ДІЄПРИСЛІВНИК (5 год.)</p> <p>Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Не з дієприслівниками.</p> <p>Дієприслівниковий зворот. Коми при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові.</p> <p>Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення (практично).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Складні випадки вживання дієприслівників доконаного і недоконаного виду.</i> • <i>Правильне використання дієприслівників у побудові речень. Використання дієприслівникового звороту як засобу зв'язку речень у тексті; дотримання інтонації речень з дієприслівниковими зворотами.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає дієприслівники, визначає їх морфологічні ознаки, синтаксичну роль; • розрізняє дієприслівники недоконаного і доконаного виду; • утворює дієприслівники обох видів від дієслів; • робить розбір дієприслівника як частини мови; • правильно будує й інтонує речення з дієприслівниковими зворотами; <ul style="list-style-type: none"> • знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил; обґрунтовує вживання розділових знаків, правильно пише не з дієприслівниками, відокремлює комами дієприслівникові звороти й одиничні дієприслівники, знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Використання дієприслівників як одного із засобів створення образності; використання дієприслівників у наукових текстах (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ПРИСЛІВНИК (12 год.)</p> <p>Прислівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Ступені порівняння прислівників.</p> <p>Способи творення прислівників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильний наголос у прислівниках.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає прислівники, визначає їх морфологічні ознаки, синтаксичну роль; • утворює прислівники за допомогою відомих способів словотвору; • утворює ступені порівняння прислівників, правильно наголошує і вживає прислівники

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення.</p> <p>Букви н та нн у прислівниках. Не і ні з прислівниками. И та і в кінці прислівників. Дефіс у прислівниках. Написання прислівників разом і окремо.</p>	<p>вищого і найвищого ступенів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • добирає до прислівників синоніми, антоніми і вживає їх у мовленні; • використовує прислівники як засіб зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення, вираження оцінки; • складає і використовує у мовленні речення з обставинами, вираженими прислівником; • знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил, правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Використання прислівників як засобу створення образності в художніх творах (література).</p>	
<p style="text-align: center;">СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ ПРИЙМЕННИК (5 год.)</p> <p>Прийменник як службова частина мови. Прийменник як засіб зв'язку в словосполученні. Непохідні й похідні прийменники.</p> <p>Написання похідних прийменників разом, окремо і через дефіс.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Особливості вживання деяких прийменників в українській мові у зіставленні з російською. Правильне вживання прийменників з іменниками. Використання у мовленні прийменників-синонімів.</i> <p style="text-align: center;">СПОЛУЧНИК (4 год.)</p> <p>Сполучник як службова частина мови. Сполучники сурядності і підрядності, їх види (практично). Вживання сполучників у простому й складному реченнях.</p> <p>Написання сполучників разом і окремо.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Використання сполучників для зв'язку речень у тексті. Вживання деяких сполучників у російській та українській мовах. Використання у мовленні сполучників-синонімів.</i> <p style="text-align: center;">ЧАСТКА (4 год.)</p> <p>Частка як службова частина мови. Розряди часток за значенням. Написання часток -бо, -но, -то, -от, -таки. Не з різними частинами мови (узагальнення).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє самостійні та службові частини мови; розпізнає прийменники, визначає їх граматичні ознаки; • розрізняє непохідні й похідні прийменники; • визначає відмінок, з яким ужито прийменник; • робить розбір прийменника як частини мови; • правильно вживає у мовленні прийменники (у т. ч. прийменники-синоніми); • знаходить вивчені орфограми і пояснює їх за допомогою правил; правильно пише прийменники, знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє сполучники, визначає їх граматичні ознаки; • розрізняє сполучники сурядності й підрядності, їх види; • робить розбір сполучника як частини мови; • будує прості й складні речення зі сполучниками сурядності, будує складні речення зі сполучниками підрядності й правильно вживає їх у мовленні; • використовує сполучники-синоніми у різних стилях мовлення; • знаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил; правильно пише сполучники; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає частки, розрізняє їх за значенням і роллю в реченні; • розрізняє частку не і префікс не-; • робить розбір частки як частини мови;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<ul style="list-style-type: none"> Використання часток як засобу виразності мовлення. 	<ul style="list-style-type: none"> правильно використовує частки у мовленні; правильно пише частки й обґрунтовує їх написання за допомогою правил; знаходить і виправляє помилки в своєму і чужому текстах;
Міжпредметні зв'язки	
Використання часток як виражального засобу в художніх творах (література).	
<p style="text-align: center;">ВИГУК (1 год.)</p> <p>Вигук як особлива частина мови. Дефіс у вигукі. Кома і знак оклику при вигукі.</p> <ul style="list-style-type: none"> Правильне читання речень із вигукі. 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнає і правильно виділяє вигукі за допомогою інтонації під час читання і в усному мовленні; правильно вживає вигукі; знаходить вивчені орфограми, пояснює їх за допомогою правил, обґрунтовує вживання розділових знаків; правильно пише вигукі і ставить при них розділові знаки; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
Використання вигуків як засобу виразності в художніх творах (література).	
<p style="text-align: center;">УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВІВЧЕНОГО З МОРФОЛОГІЇ ТА ОРФОГРАФІЇ (2 год.)</p> <p>Частини мови (самостійні, службові, вигук), їх значення та граматичні ознаки. Найскладніші орфограми.</p>	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика
Україна – європейська держава з давніми традиціями, атрибутами її державності.
Державні і народні свята в Україні.
Життєпис українського народу. Визначні історичні й культурні діячі.
Освіта. Наука. Культура. Література. Мистецтво.
Загальнолюдські моральні цінності.
Український національний характер.
Естетика побуту українців.

Проблематика

Духовна сфера особистості. Прагнення до самовдосконалення – фізичного і духовного.

Матеріальна культура суспільства.

Людина в світі речей.

Світ професій.

Відкриття. Пошуки. Знахідки.

Гармонія в природі. Загадки природи, причини природних явищ. Взаємозалежність людини і природи. Проблеми екології.

Учень:

- встановлює і підтримує соціальні контакти в особистісній, публічній, освітній сферах;
- реалізує основні мовленнєві функції та реагує на них, використовує засвоєний мовний матеріал та паралінгвістичні засоби (жести, вираз обличчя, міміка, поза, наближення – відсторонення тощо);
- зважає на найважливіші відмінності між звичаями, звичками, правилами поведіння, характерними для українців і росіян, та враховує їх у своїй поведінці;
- дотримується найважливіших соціальних правил поведінки.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- визначає стратегію власної мовленнєвої діяльності, її структуру: мотив, мету, завдання, планує основні етапи досягнення мети, контролює перебіг, визначає і використовує найраціональніші способи, виконує основні розумові операції – аналіз, синтез, порівняння (у т. ч. на основі різних джерел, табличних даних, логічних схем), конкретизація; експериментує, проводить аналогії і робить висновки (в т. ч. за аналогією), орієнтується в понятійному апараті; систематизує й узагальнює навчальний матеріал із використанням графічної наочності; моделює, наводить докази на підтвердження тез або контраргументи щодо їх спростування; здійснює контроль і оцінює якість виконаної роботи за зразком, у процесі виконання, за результатом;
- працює індивідуально, ефективно співпрацює в парі та в групі; активно застосовує виучувану мову;
- дотримується заданого темпу роботи;
- систематично користується довідковою літературою;
- добирає додаткову літературу до окремих тем, самостійно вибирає і читає відповідні вікові книжки, періодику, використовує їх на уроках і в позаурочний час;
- виявляє здатність сприймати новий досвід, нові способи поведінки;
- розпочинає планомірну роботу з самоосвіти.

8 клас

(70 год., 2 год. на тиждень; резервний час – 2 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(16 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення</p> <p>Поглиблення знань про мовлення (усне і писемне), спілкування, текст, стилі і типи мовлення. Сміслові зв'язки в тексті. Основна й уточнювальна інформація. Синтаксичні засоби міжфразового зв'язку. Особливості побудови опису місцевості, пам'яток історії і культури, роздуму дискусійного характеру. Оповідання на основі почутого (з обрамленням).</p> <p>Аудіювання</p> <p>Аудіювання природного українського мовлення, аудіотекстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Вичленування різних категорій смислової інформації (аудіювання тексту при візуальній опорі на його стислий переказ з метою поширення його за рахунок одержаної інформації).</p> <p>Трансформація аудіотексту (заміна прямої мови непрямою і навпаки).</p> <p>Орієнтований на певну аудиторію переказ прослуханого тексту.</p> <p>Аудіювання тексту з його наступним продовженням.</p> <p>Використання фактів, аргументів із прослуханого тексту в розгорнутих відповідях на запитання за його змістом.</p> <p>Тематичні виписки як засіб засвоєння почутого.</p> <p>Складання ситуацій до аудіотексту.</p> <p>Цільове аудіювання з метою здобуття, відбору і використання необхідної інформації для побудови висловлювань.</p> <p>Аналіз ужитих в аудіотексті мовних засобів.</p> <p>Підготовка монологічних і діалогічних висловлювань за проблематикою прослуханого тексту.</p> <p>Вибіркове аудіювання фрагментів тексту із завданням (знайти розбіжності в записаному і озвученому текстах, неточності у письмовому перекладі).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• використовує здобуті знання при побудові і вдосконаленні власних висловлювань;• уважно слухає, осмислює почуте;• вичленовує різні категорії смислової інформації;• запам'ятовує почуте, робить записи, тематичні виписки з метою кращого засвоєння почутого;• переказує прослухане за самостійно складеним простим і складним планом докладно, стисло і вибірково;• переказує прочитане, трансформуючи його (замінюючи пряму мову непрямою і навпаки);• переказує прослуханий текст з урахуванням особливостей аудиторії (ступеня підготовки, обізнаності, зацікавленості темою і т. ін.);• прогнозує зміст аудіотексту;• використовує інформацію з прослуханого тексту у відповідях на запитання за його змістом та при підготовці власних висловлювань;• аналізує мовні засоби прослуханого тексту;• узагальнює, робить висновки, висловлює власну думку з приводу почутого;• складає монологічні й діалогічні висловлювання за проблематикою прослуханого тексту;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Усний переклад озвученого тексту українською мовою.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Мотивація до читання.</p> <p>Виразне читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення відповідно до норм української літературної мови.</p> <p>Вдосконалення умінь читати вголос і мовчки, користуватись вивчальним, ознайомлювальним, вибіркоким і пошуковим видами читання. Формування початкових умінь переглядового читання.</p> <p>Спостереження за зміною семантики речень відповідно до зміни логічного наголосу під час читання.</p> <p>Знаходження в тексті основної й уточнювальної інформації.</p> <p>Перегляд текстів з метою формулювання обговорюваної в них проблеми, відбору фактів і доказів, які стосуються певної теми.</p> <p>Знаходження в тексті місць, які розкривають різні аспекти проблеми.</p> <p>Порівняння викладених у тексті поглядів на ту саму проблему.</p> <p>Вибіркове коментування прочитаного.</p> <p>Перегляд матеріалів періодики з метою відбору і передачі змісту найцікавіших.</p> <p>Прогнозування змісту (за висновком).</p> <p>Аналіз мовних засобів, синтаксичної структури тексту (в межах вивченого мовного матеріалу).</p> <p>Порівняння оригіналу тексту і 2–3 варіантів його перекладу з метою вибору найточнішого варіанта.</p> <p>Розвиток характеристик, які стосуються техніки читання.</p> <p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Розігрування готового діалогу без опори на текст.</p> <p>Складання діалогів на одну тему, але для різних ситуацій спілкування.</p> <p>Складання діалогів на основі наданої інформації з урахуванням ситуації і завдань спілкування (завдання збігаються, різняться або суперечать одне одному).</p> <p>Складання діалогів до серії пропонує обставин.</p> <p>Монологізація діалогічного висловлювання.</p> <p>Доладний, стислий і вибіркоким перекази розповідних текстів (у т. ч. з</p>	<ul style="list-style-type: none"> • користується засвоєними видами читання; виразно читає тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення відповідно до норм української літературної мови та вимог “Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів...”; виражає за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум; • визначає логіку і структуру тексту; • переказує прочитане за самостійно складеним простим і складним планом докладно, стисло і вибіркоким; • трансформує прочитаний текст у процесі його переказу (замінює пряму мову непрямою); • читає, розуміє без словника і передає зміст статті в періодиці на суспільно-політичну, культурно-мистецьку тему; • сприймає і творчо переробляє смислову інформацію тексту, розрізняє основну й уточнювальну інформацію; • порівнює інформацію двох і більше текстів спорідненої тематики; добирає тематично однорідні тексти; • пов’язує зміст тексту з життєвим досвідом, реальними ситуаціями спілкування; • узагальнює викладені факти, робить висновки; • визначає пізнавальну цінність прочитаного; • визначає засоби зв’язку в тексті, аналізує вжиті мовні засоби; <ul style="list-style-type: none"> • розігрує готовий діалог без опори на текст; • будує діалоги на одну тему, але для різних ситуацій спілкування; на основі наданої інформації; до серії пропонує обставин; • веде підготовлений та імпрізований діалог за змістом прочитаного (прослуханого) тексту; • використовує репліки для стимулювання, підтримання діалогу: вказує на зв’язок фактів, нової інформації з відомою, причинно-наслідковий зв’язок подій, явищ, фактів; описує факти, ілюструє повідомлення; цікавиться думкою співрозмовника, виявляє інтерес (брак інтересу) до чогось, висловлює міркування з приводу

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>елементами опису місцевості, пам'яток історії та культури).</p> <p>Стилий переказ текстів наукового і публіцистичного стилів.</p> <p>Оповідання на основі почутого (з обрамленням).</p> <p>Розгортання поданого сюжету (сюжетної схеми) в розповідь.</p> <p>Оповідання за поданим кінцем.</p> <p>Складання висловлювання за аналогією з прочитаним.</p> <p>Самостійне створення монологічного висловлювання.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Написання переказів (за складним планом).</p> <p>Докладний, стислий і вибірковий перекази розповідних текстів з елементами опису місцевості, пам'яток історії і культури.</p> <p>Написання творів (за складним планом) із вступом, основною частиною і висновком.</p> <p>Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії і культури на основі особистих спостережень і вражень.</p> <p>Твір-роздум на морально-етичні та суспільні теми (в публіцистичному стилі).</p> <p>Твір-оповідання на основі почутого (з обрамленням).</p> <p>Тематичні виписки як спосіб засвоєння почутого і прочитаного.</p> <p>Ділові папери План роботи.</p> <p>Переклад Переклад з російської мови текстів, що містять елементи опису (місцевості, пам'яток історії та культури).</p>	<p>чогось, обґрунтовує щось; виявляє бажання зробити щось за певних умов, заперечує щось, висловлює впевненість, побажання, надію, сумнів, відмову, захоплену оцінку, байдужість, задоволення, схвалення, стурбованість, застереження, розчарування тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вживає формули мовленнєвого етикету; дотримується норм літературної мови та правил спілкування; • перетворює діалогічне висловлювання в монологічне; • переказує докладно, стисло і вибірково розповідні тексти; стисло переказує тексти наукового і публіцистичного стилів; • виступає зі зв'язним висловлюванням із використанням тематичних виписок; • створює монологічні висловлювання вказаних у програмі видів, складає до них план (складний), добирає відповідний до ситуації стиль мовлення, використовує різні типи мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • робить короткі записи (план, тематичні виписки) в процесі слухання і читання; • складає письмові твори вказаних у програмі видів, складає до них план (складний), добирає відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення, використовує різні типи мовлення (в т. ч. опис місцевості, пам'яток історії і культури); правильно вживає цитати; • вдосконалює написане; <ul style="list-style-type: none"> • складає план роботи, добирає мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • перекладає з російської мови тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; використовує вивчені мовні засоби; вдосконалює текст перекладу.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Переклад текстів наукового і публіцистичного стилів.	
<p align="center">Міжпредметні зв'язки</p> <p>Роздуми з елементами аналізу художнього твору, письмова порівняльна і групова характеристика літературних героїв (література).</p>	

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p align="center">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Мова – найважливіший засіб пізнання, спілкування і впливу.</p> <p align="center">ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО (2 год.)</p> <p>Частини мови, їх значення та граматичні ознаки. Найскладніші орфограми (за вибором учителя).</p> <p align="center">СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ СЛОВСПОЛУЧЕННЯ І РЕЧЕННЯ (4 год.)</p> <p>Словосполучення. Будова і види словосполучень за способами вираження головного слова.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Практичне засвоєння словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова (у тому числі словосполучень, що різняться в українській і російській мовах).</i> • <i>Використання у мовленні синонімічних словосполучень.</i> <p>Речення. Види речень за метою висловлювання; окличні речення (повторення). Речення двоскладні й односкладні; прості й складні (повторення). Розділові знаки в кінці речень (повторення). Порядок слів у реченні. Логічний наголос.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Логічний наголос і порядок слів як засіб підвищення точності й виразності мовлення. Дотримання інтонації спонукальних і окличних речень, що передає різні емоційні відтінки значення. Риторичні запитання, виклад за допомогою запитань і відповідей як засіб увиразнення мовлення.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує функцію мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу; наводить приклади; • застосовує здобуті знання, сформовані уміння і навички на складнішому мовному матеріалі; • пояснює семантику, будову словосполучення; • правильно будує словосполучення з головними словами, що виражені різними самостійними частинами мови, а також фразеологізмами і складними найменуваннями; • використовує у мовленні синонімічні словосполучення; • розрізняє речення різних видів (за метою висловлювання, характером граматичної основи, кількістю граматичних основ); • виділяє за допомогою логічного наголосу і порядку слів найважливіше слово в реченні; • правильно будує і використовує у мовленні речення вивчених видів; • змінює порядок слів у реченні відповідно до нового змісту речень; • обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою вивчених правил; ставить розділові знаки в кінці речення; знаходить і виправляє помилки на вивчені пунктуаційні правила.

Міжпредметні зв'язки

Інверсія в художньому творі (література).

**ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ
ДВОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ
ГОЛОВНІ І ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ
РЕЧЕННЯ**
(8 год.)

Підмет і присудок як головні члени речення.

Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Тире між підметом і присудком.

- *Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Єдність видо-часових форм дієслів-присудків як засіб зв'язку речень у тексті. Дотримання правильної інтонації у реченнях без зв'язки.*

Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення (повторення). Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Види обставин (за значенням). Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами.

- *Обставини часу як засіб зв'язку речень в описових і розповідних текстах, їх синоніміка. Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні.*

Учень:

- розрізняє прості й складні речення;
- визначає структуру простого двоскладного речення (знаходить головні і другорядні члени); правильно будує прості речення, використовуючи головні й другорядні члени речення;
- узгоджує дієслово-присудок із підметом, вираженим словосполученням або складноскороченим словом; користується у мовленні синонімічними варіантами вираження підмета і присудка;
- використовує прямий і зворотний порядок слів з урахуванням смислових особливостей висловлювання;
- висловлює той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів;
- правильно інтонує речення з пропущеною зв'язкою; виразно читає речення з урахуванням логічних наголосів;
- редагує текст з метою вдосконалення й увиразнення його змісту шляхом поширення речень другорядними членами;
- обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки, коли немає зв'язку між підметом і присудком, при поширеній прикладці, порівняльному звороті; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.

Міжпредметні зв'язки

Епітет і порівняння як художні засоби (література).

ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ
(6 год.)

Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, безособові) і підмета (називні).

- *Правильне вживання безособових речень в українській мові.*
- *Речення двоскладні й односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Вживання в описах називних речень для позначення часу і місця. Використання односкладних речень для відтворення стану природи.*

Учень:

- розрізняє види односкладних речень, правильно будує їх;
- замінює означально-особові речення безособовими;
- будує і використовує у мовленні безособові речення з урахуванням особливостей їх вживання в українській та російській мовах;
- використовує різні типи простих речень як синтаксичні синоніми;
- використовує в описі називні речення для позначення місця і часу дії; вживає односкладні речення для відтворення внутрішнього стану людини і стану природи;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Односкладні речення як виражальний засіб у художніх творах (література).</p> <p>НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ (2 год.)</p> <p>Повні і неповні речення. Тире в неповних реченнях.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання неповних речень у діалозі, а також у структурі складних речень для уникнення невиправданих повторень. Дотримання інтонації неповних речень.</i> <p>РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ (5 год.)</p> <p>Однорідні члени речення (із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком) як засіб деталізації і конкретизації. Речення з кількома рядами однорідних членів. Кома між однорідними членами. Однорідні й неоднорідні означення.</p> <p>Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильна побудова речень із сполучниками не лише..., а й..., як..., так і... . Синоніміка рядів однорідних членів з різними типами зв'язку між ними. Інтонація речень з однорідними членами (в тому числі з узагальнювальними словами).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • правильно інтонує і використовує у мовленні вивчені види односкладних речень (у тому числі і як структурні частини складних речень). <p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає неповні речення; правильно будує їх, інтонує і використовує у мовленні, зокрема діалогічному; • обґрунтовує вживання тире у неповних реченнях; правильно використовує його; <ul style="list-style-type: none"> • знаходить однорідні члени речення (непоширені й поширені), різні ряди однорідних членів в одному реченні, узагальнювальні слова при однорідних членах; • правильно будує речення з однорідними членами з урахуванням їх синоніміки та родо-видових відношень між ними; правильно інтонує речення з однорідними членами і використовує їх у мовленні; • редагує текст, усуваючи невиправдані повтори речень з однорідними членами; • обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил; правильно ставить розділові знаки при однорідних членах речення; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>РЕЧЕННЯ ІЗ ЗВЕРТАННЯМИ, ВСТАВНИМИ СЛОВАМИ (словосполученнями, реченнями) (6 год.)</p> <p>Форми звертань при діалозі, у приватних листах та офіційних документах. Звертання непоширені і поширені. Розділові знаки при звертанні.</p> <p>Вставні слова (словосполучення, речення), розділові знаки при них.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Використання звертань і вставних слів для передачі ставлення до адресата. Синоніміка вставних слів і речень. Використання вставних слів як засобу</i> 	<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Ряди різних слів у ролі однорідних членів як засіб художньої виразності (література).</p> <p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить звертання, вставні слова (словосполучення, речення), правильно інтонує речення із звертаннями і вставними словами (словосполученнями, реченнями) з огляду на ситуацію спілкування і стиль мовлення; вживає звертання відповідно до адресата мовлення, його змісту й етикету; використовує у мовленні синонімічні вставні слова (словосполучення, речення); вживає вставні слова для зв'язку речень і частин тексту;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>зв'язку речень у тексті. Інтонація речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • правильно будує і використовує у мовленні речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями); • обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки при звертанні, вставних словах (словосполученнях, реченнях); знаходить і виправляє помилки на вивчені правила;
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Звертання як засіб характеристики літературного героя і передачі авторського ставлення до нього (література).</p>	
<p style="text-align: center;">РЕЧЕННЯ З ВІДОКРЕМЛЕНИМИ ЧЛЕНАМИ (10 год.)</p> <p>Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення, в тому числі уточнювальні. Розділові знаки при відокремлених членах речення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильна побудова речень із дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами.</i> • <i>Дієприслівникові звороти як засіб зв'язку речень у тексті.</i> • <i>Інтонація речень з відокремленими і уточнювальними членами. Синоніміка простих речень з відокремленими членами і складних речень.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить відокремлені й уточнювальні члени речення; правильно будує, використовує у мовленні й інтонує речення з відокремленими й уточнювальними членами та їх синтаксичні синоніми; • обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення, знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Відокремлення як засіб художнього зображення (література).</p>	
<p style="text-align: center;">ПРЯМА І НЕПРЯМА МОВА. ДІАЛОГ (7 год.)</p> <p>Пряма і непряма мова як способи передачі чужого мовлення. Розділові знаки при прямій мові.</p> <p>Цитата як спосіб передачі чужого мовлення. Розділові знаки при цитаті.</p> <p>Діалог і полілог. Розділові знаки при діалозі та полілозі (повторення).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Синоніміка різних способів передачі прямої мови. Заміна прямої мови непрямою. Інтонація речень з прямою мовою, діалогом.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить слова і пряму мову, речення з непрямою мовою; замінює пряму мову непрямою і навпаки; знаходить невдало введені в текст цитати; виразно читає тексти з цитатами, прямою мовою, діалогом; правильно використовує у мовленні пряму мову і цитати; • обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою правил, правильно ставить розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитаті; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Мова персонажа в діалозі та словах автора (література).</p>	

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
ПОВТОРЕННЯ В КІНЦІ РОКУ (1 год.)	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

<i>Проблематика</i>
<p>Україна сучасна.</p> <p>Історичні віхи життя українського народу.</p> <p>Видатні українці.</p> <p>Одвічні духовні й моральні цінності.</p> <p>Освіта. Наука. Література. Мистецтво.</p> <p>Архітектура. Живопис. Скульптура.</p> <p>Світ людини, її зовнішня і внутрішня краса. Шлях до гармонійної особистості.</p> <p>Людина в світі матеріального.</p> <p>Вибір професії.</p> <p>Відкриття. Пошуки. Знахідки.</p> <p>Гармонія в природі. Екологічна культура.</p>

Учень:

- встановлює і підтримує формальні й неформальні стосунки з носіями мови відповідно до ситуації та особистості співрозмовника в особистісній, публічній, освітній сферах;
- реалізує основні мовленнєві функції та реагує на них, вживаючи засвоєний мовний матеріал та паралінгвістичні засоби;
- розпізнає широкий спектр ідіоматичних виразів, усвідомлює найважливіші відмінності між звичаями, звичками, правилами поведіння, основними цінностями, притаманними українцям і росіянам, враховує їх у своїй поведінці;
- дотримується найважливіших соціальних правил поведінки.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- визначає стратегію власної пізнавальної діяльності, її структуру; планує основні етапи і використовує найраціональніші способи досягнення мети; виконує основні розумові операції; систематизує й узагальнює навчальний матеріал, наводить докази на підтвердження тез, а також спростовує хибні твердження, оперуючи відомими уявленнями і поняттями (в т. ч. позалінгвістичного характеру); встановлює міжпредметні зв'язки на основі знань, оцінює якість виконаної роботи; вчиться планувати роботу із самоосвіти;
- працює індивідуально, в парі та в групі;
- систематично працює зі словниками, енциклопедіями універсального характеру і за галузями знань, різноплановою довідковою літературою;
- добирає додаткову літературу до уроків, самостійно вибирає і читає відповідні вікові книжки; регулярно працює з періодичними виданнями, адресованими учням старшого шкільного віку; робить необхідні виписки з книжок і журналів, правильно оформляє, систематизує, зберігає і використовує їх у навчальній роботі та в позаурочний час;
- вчиться працювати з публіцистичною та суспільно-політичною літературою, використовує такі елементи книжки як коментар автора, перекладача, редактора, додатковий апарат, алфавітний покажчик та ін.;
- використовує з метою самоосвіти цикли радіо- і телепередач.

9 клас

(70 год., 2 год. на тиждень; резервний час – 3 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(20 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про мовлення і спілкування, про текст, стилі і типи мовлення. Поняття про тези, реферат, доповідь. Добір і систематизація матеріалу для реферату, доповіді.</p> <p>Аудіювання Аудіювання (глобальне, детальне, критичне) текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Вдосконалення умінь сприймати на слух і розуміти автентичне мовлення в типових ситуаціях спілкування, здобувати, критично оцінювати і доречно використовувати необхідну інформацію. Вибіркове цільове аудіювання текстів. Вичленування різних категорій смислової інформації (визначення в складному синтаксичному цілому речення, яке виражає основну думку). Розвиток аудіативної пам'яті, уваги, уяви, логічного мислення (порівняння двох прослуханих фрагментів щодо наявності/пропуску нової інформації). Усний переклад озвученого тексту українською мовою. Аналіз уживання мовних засобів.</p> <p>Читання Мотивація до читання. Читання автентичних текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення з використанням основних видів (стратегій) читання. Поділ тексту на смислові частини (формулювання висвітлених у тексті проблем). Розуміння фактичного змісту прочитаного (відповіді на проблемні запитання за змістом). Виділення смислових віх (визначення основних проблем, що обговорюються в</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• застосовує здобуті знання, сформовані уміння і навички;• уважно слухає; сприймає з голосу і розуміє аудіо-, відеотексти різних стилів, типів і жанрів мовлення, а також усне мовлення (монологічне й діалогічне), живе або в запису, розгорнуте і поживлене, як на близькі, так і на незнайомі теми, в особистісній, публічній та освітній сферах; визначає тон, настрої мовця;• володіє різними стратегіями аудіювання;• розуміє на слух записані або трансльовані аудіоматеріали широкого спектра соціокультурної тематики (в т. ч. морально-етичної та суспільної);• засвоює і використовує найбільш важливу й актуальну інформацію з прослуханих повідомлень, аудіо-, відеотекстів різних стилів, типів і жанрів мовлення;• складає план і тези прослуханого, переказує почуте усно і письмово за простим і складним планом докладно, стисло й вибірково; робить висновки, критично оцінює прослухане і висловлює власну думку;• здійснює усний переклад озвученого тексту;• аналізує вжиті в аудіотекстах мовні засоби;• виразно читає автентичні тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення відповідно до норм української літературної мови та вимог “Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів...”; виражає за допомогою темпу, тембру, гучності, швидкості читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;• пристосовує читання до особливостей слухацької аудиторії;• використовує основні види (стратегії) читання;• знаходить у текстах логічні центри, їх взаємозв'язок, розвиває логічну будову тексту;• знаходить необхідну інформацію (в

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>тексті).</p> <p>Визначення достовірності та цільового призначення наданої в тексті інформації.</p> <p>Удосконалення умінь інтерпретувати прочитане (визначення повноти висвітлення автором порушеної в тексті проблеми).</p> <p>Визначення пізнавальної цінності прочитаного (коментування найцікавішої частини тексту).</p> <p>Розвиток умінь висловлювати оцінні судження про прочитане (виявлення розбіжностей у підходах різних авторів до розкриття проблеми).</p> <p>Прогнозування змісту (оцінка складного синтаксичного цілого щодо єдності та логіки викладу; передбачення можливої структури і проблематики тексту за вступним абзацем).</p> <p>Оволодіння структурно-композиційними особливостями текстів різних функціональних стилів (добір статей певної проблематики з кількох газет).</p> <p>Розвиток умінь пошукового читання (знаходження авторського висновку тощо).</p> <p>Стислий і вибірково переказ текстів наукового, публіцистичного і художнього стилів.</p> <p>Розвиток характеристик, які стосуються техніки читання.</p> <p>Говоріння</p> <p>Діалог. Ведення діалогу в ситуаціях офіційного та неофіційного спілкування в особистісній, публічній та освітній сферах, у т. ч. діалогу – обміну інформацією, думками, судженнями, діалогу – спонукання до дії (наприклад, у ході виконання спільного завдання), дискусії в межах обговорюваної проблеми або на основі прочитаного тексту із дотриманням основних характеристик діалогу, норм української літературної мови, мовленнєвого етикету і правил спілкування.</p> <p>Вибірковий переказ тексту з висвітленням однієї думки чи ряду взаємозв'язаних думок.</p> <p>Розгортання поданої тези в зв'язне висловлювання з доведенням правильності своєї позиції.</p> <p>Підготовка монологічного висловлювання за тезами.</p> <p>Самостійне створення монологічного висловлювання.</p> <p>Дискусія на морально-етичну тему.</p> <p>Письмо</p>	<p>т. ч. шляхом перегляду кількох текстів), сприймає, визначає її достовірність, цільове призначення, пізнавальну цінність; критично оцінює, інтерпретує і переробляє здобуту інформацію, реагує на неї, співвідносить зі своїм життєвим досвідом і використовує за призначенням; зіставляє різні погляди на ту саму проблему, робить висновки й узагальнення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • переказує прочитане усно і письмово за самостійно складеним планом (простим і складним) докладно, стисло і вибірково; • робить висновки з прочитаного; • складає тези прочитаного, робить тематичні виписки як основу для усного і письмового повідомлення; • складає реферати (доповіді) на основі двох-трьох джерел; <ul style="list-style-type: none"> • ефективно й коректно веде діалог; бере активну участь у дискусії; вільно спілкується з двома-трьома співрозмовниками; дотримується основних характеристик діалогу (лаконічність, логічність, виразність, доречність, гнучкість та ін.), норм української літературної мови і правил спілкування; • ініціює, підтримує розмову і реагує на репліки співрозмовника в типових ситуаціях спілкування: заперечує достовірність наведеного факту і повідомляє дійсний факт; протиставляє факти, повідомлення, інформацію; робить спробу вплинути на чийсь думку, змінити її, використовуючи в діалозі факти з різних джерел, які підтверджують правильність думки; аргументовано заперечує; висловлює готовність прийняти позицію співрозмовника; визнає свою неправоту і правоту співрозмовника; коректно перериває партнера; просить вибачення за вимушене втручання в розмову і переривання співрозмовника; • створює зв'язні висловлювання відповідно до прийнятих норм;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Написання переказів (за складним планом). Стислий і вибірковий переказ текстів наукового, публіцистичного і художнього стилів. Написання творів (за складним планом). Твір у публіцистичному стилі на морально-етичні та суспільні теми. Оповідання на самостійно вибрану тему. Добір із тексту речень, які ілюструють наведені твердження. Розгортання поданої тези за рахунок відповідного матеріалу з тексту. Тези статей на морально-етичні та суспільні теми. Тематичні випуски як спосіб засвоєння і запам'ятовування почутого і прочитаного. Доповідь (реферат) на основі двох-трьох джерел на морально-етичні та суспільні теми. Удосконалення зв'язних висловлювань.</p> <p>Ділові папери Заява. Автобіографія. Анкета.</p> <p>Переклад Переклад з російської мови різних за стилем і жанром уривків або невеликих закінчених творів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • складає перекази і твори (вказаних у програмі видів); осмислює тему, розвиває її, підпорядковує висловлювання темі й основній думці; добирає і систематизує матеріал з двох-трьох джерел, складає доповіді (реферати) на основі двох-трьох джерел, узагальнює в своєму висловлюванні різні думки, підходи, робить висновки; складає оповідання на самостійно вибрану тему; вибирає стиль, відповідний ситуації спілкування; використовує різні типи мовлення; висловлює свої враження і почуття; • складає заяву, автобіографію, заповнює анкету; • добирає мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; • дотримується вимог до відповідного жанру; • вдосконалює висловлювання згідно з вимогами до писемного мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • перекладає різні за стилем і жанром уривки або невеликі закінчені твори, дотримуючись вимог до цього виду мовленнєвої діяльності.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Виступ проблемного характеру на літературну тему; план-конспект, тези літературно-критичних статей, окремих розділів підручника (література).</p>	

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Мова – суспільне явище.</p> <p style="text-align: center;">ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО (1 год.)</p> <p>Просте речення. Двоскладне й односкладне просте речення.</p> <p style="text-align: center;">СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує виникнення, розвиток і функціонування мови як суспільного явища; • застосовує здобуті знання, сформовані вміння і навички на складнішому мовному матеріалі;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p align="center">СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ</p> <p>Складне речення, його ознаки. Види складних речень (сполучникові й безсполучникові).</p> <p align="center">СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ (6 год.)</p> <p>Складносурядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між компонентами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Інтонація складносурядного речення. Синоніміка складносурядних речень з різними сполучниками, а також складносурядного речення і ряду простих речень.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • розрізняє складні речення і прості з однорідними та відокремленими членами; визначає компоненти в складному реченні та засоби зв'язку між ними; • розпізнає складносурядні речення, визначає їх структуру, смисловий зв'язок і мовні засоби зв'язку між його частинами; правильно будує складносурядні речення, використовуючи синонімічні сполучники і сполучні слова; правильно інтонує і вживає їх у мовленні; використовує як синоніми прості й складні речення; • правильно ставить і пояснює розділові знаки між частинами складносурядного речення; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
Опис у художньому творі (література).	
<p align="center">СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ (12 год.)</p> <p>Складнопідрядне речення; його будова і засоби зв'язку в ньому (практично). Розділові знаки між головними і підрядними реченнями. Основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії і ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові).</p> <p>Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Розділові знаки в ньому.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Інтонація складнопідрядного речення. Синоніміка сполучникових складних речень, складнопідрядних і простих з відокремленими членами.</i> 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає складнопідрядні речення, визначає вид підрядного речення; правильно будує складнопідрядні речення, використовуючи синонімічні сполучники і сполучні слова; замінює складнопідрядні речення синонімічними конструкціями; правильно інтонує і використовує у мовленні складнопідрядні речення та прості з другорядними членами (в т. ч. відокремленими) як синтаксичні синоніми; • правильно ставить і пояснює розділові знаки між підрядним і головним реченнями, знаходить і виправляє в чужому і своєму текстах помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
Епітет і порівняння як художні засоби (література).	
<p align="center">БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ (6 год.)</p> <p>Смилові відношення між компонентами в безсполучниковому складному реченні. Розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає безсполучникові складні речення, визначає і передає за допомогою інтонації смислові відношення між компонентами, що входять до їх складу; правильно будує і

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<ul style="list-style-type: none"> Інтонація безсполучникового складного речення. Синоніміка складних речень із сполучниками, без сполучників і простих речень. 	<p>використовує у мовленні безсполучникові та синонімічні їм речення із сполучниками і прості речення;</p> <ul style="list-style-type: none"> обґрунтовує вживання розділових знаків за допомогою пунктуаційних правил, правильно ставить розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
Опис у художньому творі (література).	
<p>СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ (6 год.)</p> <p>Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки в ньому.</p> <ul style="list-style-type: none"> Синоніміка складних і простих синтаксичних конструкцій. 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнає складні речення з різними видами зв'язку, правильно будує і використовує їх у мовленні; вживає складні і прості синтаксичні конструкції як синоніми; обґрунтовує вживання розділових знаків у цих реченнях; правильно ставить в них розділові знаки, знаходить і виправляє в чужому і своєму текстах помилки на вивчені правила.
Міжпредметні зв'язки	
Використання складних синтаксичних конструкцій у художніх описах (література).	
<p>ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ (5 год.)</p> <p>Структурна організація тексту. Складне синтаксичне ціле (ССЦ) в структурі тексту. Внутрішньотекстові зв'язки. Види інформації в тексті. Актуальне членування тексту. Довідники з синтаксису і пунктуації.</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ділить текст на ССЦ, аналізує їх структуру, способи зв'язку ССЦ у тексті; використовує різні засоби зв'язку компонентів тексту у мовленні; знаходить і виправляє помилки у побудові ССЦ; користується довідниками;
<p>УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИВЧЕНОГО В 5–9 КЛАСАХ (10 год.)</p> <p>ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ. ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ.</p> <p>Основні правила української літературної вимови.</p> <p>ЛЕКСИКОЛОГІЯ</p> <p>БУДОВА СЛОВА. СЛОВТВІР. ОРФОГРАФІЯ</p> <p>Значущі частини слова. Основні способи словотвору. Орфограми в префіксах і суфіксах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> оперує вивченими поняттями; застосовує здобуті знання, сформовані вміння і навички; знаходить і виправляє орфоепічні, орфографічні, лексичні, граматичні помилки, обґрунтовує написання за допомогою вивчених правил; користується словниками різних видів;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>МОРФОЛОГІЯ. ОРФОГРАФІЯ Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник. Дієслово, його особливі форми. Прислівник. Букви н і nn у частинах мови. Не з різними частинами мови. Дефісні написання. Службові частини мови.</p> <p>СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ Словосполучення і речення як синтаксичні одиниці. Члени речення і слова, граматично не зв'язані з членами речення (звертання, вставні слова і речення). Види складних речень. Способи передачі чужої мови. Кома і крапка з комою в простому реченні. Розділові знаки при відокремлених означеннях і прикладках. Розділові знаки при відокремлених додатках і обставинах. Кома і крапка з комою в складних реченнях. Двокрапка у простому і складному реченнях. Тире у простому і складному реченнях.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • правильно будує і використовує у мовленні речення різних типів; • правильно ставить розділові знаки відповідно до вивчених пунктуаційних правил; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила.

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика
<p>Сторінки минулого України, її сьогодення. Взаємозв'язок поколінь.</p> <p>Роль мови у формуванні української нації.</p> <p>Видатні українці.</p> <p>Географічне положення України. Природа різних її регіонів. Екологічні проблеми.</p> <p>Загальнолюдські моральні пріоритети.</p> <p>Матеріальна і духовна культура суспільства.</p> <p>Самовдосконалення і здоровий спосіб життя – основа формування гармонійної особистості.</p> <p>Захоплення сучасної молоді. Музика класична і сучасна.</p> <p>Вибір професії. Робота “престижна” і “непрестижна”.</p> <p>Проблеми сучасного міста.</p> <p>Історія відкриттів, їх значення для людства.</p> <p>Засоби масової комунікації.</p>

Учень:

- встановлює і підтримує соціальні контакти з носіями мови, а також може виступати посередником у міжособистісних стосунках, публічній та освітній сферах;

- реалізує основні мовленнєві функції та адекватно реагує на них; ефективно користується мовою з соціальною метою;
- володіє достатнім спектром ідіоматичних виразів, усвідомлює відмінності між ментальністю, традиціями, цінностями, притаманними українцям і росіянам, та узгоджує з ними свою мовленнєву і соціальну поведінку.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- самостійно визначає мету і структуру власної пізнавальної діяльності;
- планує та реалізує навчальну і самоосвітню діяльність з урахуванням рекомендацій учителів, використовує адекватні матеріали для самостійного вивчення; визначає, організовує і застосовує засоби навчання для самоосвіти; вільно користується сформованими вміннями навчальної діяльності; контролює її перебіг та дає самооцінку;
- опановує різні способи розв'язання пошукових завдань;
- поєднує сприймання лекції, доповіді з фіксацією основних положень у вигляді плану, тез, конспекту;
- встановлює джерело інформації, збирає її, обробляє, аналізує і представляє; зв'язно викладає матеріал з кількох джерел аж до екранно-звукових за самостійно складеним планом;
- вчиться передавати зміст навчального матеріалу в графічній та інших формах згортання інформації; самостійно складає логічні схеми типових відповідей, користується згорнутими формами відповіді (план, тези, таблиці);
- ефективно користується мовою з метою вирішення проблем у специфічних навчальних ситуаціях;
- встановлює міжпредметні зв'язки (у нескладних випадках);
- вчиться працювати з критичною літературою; систематично використовує науково-популярну літературу;
- вдосконалює методи роботи з періодикою;
- систематично звертається до радіо- і телепередач, аудіозаписів, використовує їх зміст у навчальному процесі.

